

POOLI 4, TALLENUSTYÖNJAON JALKAUTTAMINEN -HANKE
NÄKÖKULMAPOHJAINEN YHTEISTALLENNUS
RAPORTTI 24.11.2014
MAARIT HAKKARAINEN JA MARIANNE SALONEN

SISÄLLYSLUETTELO

TALLENUSTYÖN JALKAUTTAMINEN

1. Taustaa	1
2. Hankkeen eteneminen	1
3. TAVOITTEET JA TOTEUTUMISMAHDOLLISUUDET	2
I. Luettelontiedon laadun parantaminen	3
a) Asiantuntemuksen jakaminen ja informaation lisääminen	3
b) Näkökulmapohjaisuuden vaikutukset luettelointitiedon laatuun	4
II. Päällekkäisen museotyön väheneminen	
a) Informaation joustava kopioiminen	5
III. Säilytystilaongelmien helpottaminen	
a) Poistot	6
b) Tuleva kartunta	7
4. NÄKÖKULMAPOHJAINEN YHTEISTALLENNUS PALAUTTEIDEN VALOSSA	
a) Idea ja hyödyt	8
b) Näkökulmapohjaista yhteistallennusta hankaloittavia tekijöitä	
Samantyyppinen vai lähes samantyyppinen	10
Niukat kontekstittiedot ja tiukka aikataulu	12
E-kuva	14
c) Näkökulmapohjainen yhteistallennus – osallistujien jatkovisiot	15
5. NÄKÖKULMAPOHJAISEN YHTEISTALLENNUKSEN TIETOJÄRJESTELMÄÄN LIITTYVIÄ HUOMIOITA	16
6. HANKKEEN JATKOSUUNNITELMAT	
Näkökulmien kertomaa -kiertonäyttely	19
LIITE	
7. NÄKÖKULMAPOHJAINEN YHTEISTALLENNUS - POIMINTOJA TYÖRYHMIEN TESTIAINEISTOISTA	
I. Metsäteollisuuden työryhmä	20
II. Metalliteollisuuden työryhmä	25
III. Muoviteollisuuden työryhmä	30
IV. Tekstiiliteollisuuden työryhmä	32
V. Palvelut-työryhmä	35
VI. Kaivosalan työryhmä	39

Pooli 4: Tuotanto, palvelut ja työelämä

TALLENNUSTYÖNJAON JALKAUTTAMINEN -HANKE, 1.9. – 31.11.2014

1. Taustaa

Valtakunnalliseen tallennus- ja kokoelmayhteistyöverkosto TAKOon osallistuvat museot ovat sopineet kulttuurihistoriallisten kokoelmien yhteisestä tallennustyönjaosta. Nelospoolin työskentelyn yhtenä tarkoituksena on luoda ja testata uudenlaisia keinoja tallennustyönjaon jalkauttamiseksi museokentälle. Näitä tavoitteita toteuttamaan käynnistettiin Museoviraston rahoittama Tallennustyönjaon jalkauttaminen -hanke. Kolme kuukautta kestäneessä hankkeessa (1.9.–30.11.2014) testattiin uutta tallennustyönjaon toimintamallia, näkökulmapohjaista yhteistallennusta, jossa saman objektin tiedot tallennettiin usean museon kesken. Näkökulmapohjaisessa tallennuksessa haettiin vastauksia kysymyksiin: miksi esine on museokokoelmassa, mitä se edustaa ja mitä tarinoita esineen kautta halutaan museoissa kertoa. Näkökulmapohjaisessa yhteistallennuksessa keskeisenä ajatuksena on, että yksi museo (tai rajattu määrä museoita) ottaa esineen kokoelmiinsa ja muut museot kirjaavat näkökulmansa ja tietonsa esineestä luettelointitietokantaan, josta muodostuu yhteinen tietopankki.

Hankkeeseen osallistui 25 museota ja kuusi työryhmää: metsä-, metalli-, tekstiili- ja muoviteollisuus, kaivosala sekä palvelut. Yhteistallennusta testattiin sekä työryhmien sisällä että työryhmien välillä.

Hankkeeseen osallistuivat:

Designmuseo, Emil Aaltosen museo, Forssan museot, Helsingin kaupunginmuseo, Hotelli- ja ravintolamuseo, Hyvinkään kaupunginmuseo, Kankaanpään kaupunginmuseo, Kansallismuseo, Suomen Kellomuseo, Kultamuseo, Kymenlaakson museo, Lahden museot, Lohjan museo, Lusto Suomen metsämuseo, Museokeskus Vapriikki, Möhkön ruukkimuseo, Outokummun kaivosmuseo, Rosenlew-museo, Serlachius-museot, Suomen käsityön museo, Tekniikan museo, Työväenmuseo Wers-tas, Valmetin Rautpohjan tehdasmuseo, Keski-Suomen museo ja Varkauden museot.

2. Hankkeen eteneminen

Näkökulmapohjaista yhteistallennusta edelsivät hanke-esittelyt, joiden avulla työryhmille tarjottiin ohjausta yhteistallennuksen käytäntöihin. Kaikki osallistujat saivat hanke-esittelyt sekä yhteistallennusta koskevat ohjeet myös kirjallisina. Ohjausta annettiin lisäksi sekä sähköpostitse että puhelimitse. Yhteistallennuksen toteuttamiseen varattiin aikaa noin kuukausi per työryhmä.

Näkökulmapohjainen yhteistallennus eteni työryhmissä neljässä vaiheessa:

1. Objektien valinta
2. Näkökulmapohjainen yhteistallennus
 - a) esineen luettelointi E-kuvaan
 - b) tietojen lisäys E-kuvaan muiden museoiden esinetietojen yhteyteen
3. Palautteen antaminen
4. Ristiintallennus

Hankkeen pilottiryhmänä toimi metsäteollisuustyöryhmä. Yhteistallennus aloitettiin kunkin työryhmän sisällä siten, että esine-ehdotusten pohjalta valittiin joukko esineitä, jotka löytyivät mahdollisimman monesta työryhmän museosta ja jotka edustivat työryhmän museokokoelmien yleisiä, tyyppillisiä esineitä.

Konkreettinen yhteistallennuksen testaus tapahtui E-kuva-tietojärjestelmän kautta. Järjestelmä oli käytössä hanketta koordinoivassa museossa, mikä mahdollisti E-kuvan käytön. Hankkeen tarkoituksena ei ollut testata E-kuvan soveltuvuutta yhteistallennukseen.

E-kuvaan luetteloimiensa esineiden lisäksi jokainen työryhmän museo huomioi yhteistallennukseen viedyistä objekteista ne esineet, joista heiltä löytyi vastaava esine omista museokokoelmistaan. Näiden esineiden osalta museot lisäsivät tietoja valmiisiin esinetietolomakkeisiin tai jos kyseessä oli lähes samanlainen esine, liittivät tiedot liitetiedostona lomakkeen yhteyteen.

Museoille jaettiin näkökulmapohjaiseen tulkintaan apuvälineeksi Luston kokoelmanhallinnassa käyttöön otettu **Museoarvokriteerit**-ohje (Heikki Häyhä, Sari Jantunen, Leena Paaskoski, 2014), joka pohjautuu merkitysanalyysiin. Arvioinnissa suositellaan käytettäväksi seuraavia kriteerejä: sopivuus kokoelmaprofiiliin, edustavuus, autenttisuus, historiallinen ja kulttuurinen merkitys, elämyksellinen merkitys, yhteisöllinen merkitys, ideaalitila, hyödynnettävyys ja käytettävyys.

Ristiintallennuksessa museot lisäsivät luettelointitietoja ja näkökulmia muiden työryhmien luetteloimiin esineisiin. Konkreettisen yhteistallennuskokeilun lisäksi osallistuvilta museoilta pyydettiin kommentteja mm. yhteistallennusideasta, sen tavoitteista, eduista ja haitoista, jatkotoiveista, odotuksista sekä negatiivisista ja positiivisista käyttäjäkokemuksista.

3. TAVOITTEET JA TOTEUTUMISMAHDOLLISUUDET

Näkökulmapohjaisen yhteistallennuksen tavoitteeksi on määritelty luettelointitiedon laadun parantaminen, asiantuntijuuden jakaminen, päällekkäisen museotyön väheneminen ja säilytystilaongelmien helpottaminen, joka sisältää ajatuksen harkitusta kokoelmankartunnasta ja perustelluista poistoista. Kolmen kuukauden mittainen yhteistallennuskokeilu tuotti testi- ja palautemateriaalia, joiden pohjalta on mahdollista arvioida, millaiset toteutumismahdollisuudet tavoitteilla on ja mitkä seikat ovat niiden esteenä.

I. Luettelointitiedon laadun parantaminen

a) Asiantuntemuksen jakaminen ja informaation lisääntyminen

Näkökulmapohjaisessa yhteistallennuskokeilussa havaittiin, että museoiden luettelointitietojen laadussa ja luettelointikäytännöissä on eroja. Esimerkiksi erikoismuseoiden tarjoamat tiedot mm. esineiden tyyppihistoriasta ja toimintaperiaatteesta voivat olla kattavammat kuin muilla museoilla, mikä tekee niistä yhteistallennuksen näkökulmasta erityisen hyödyllistä materiaalia. Luettelointitietojen jakamisesta on hyötyä myös esineen osien tunnistamisessa tai eri termien haltuun ottamisessa. Esimerkiksi yhteistallennuskokeilussa mukana olevan härkähöylän luettelointitietojen jakamisesta on etua, vaikka kyseessä on käsityönä tehty ja siten uniikki esine. Härkähöylän rakenne on sama, jolloin informaatiosta on hyötyä mm. määriteltäessä esineen osia.

Lusto: ... Takaseinän yläosan keskelle taltattu suorakaiteen mallinen pystysuora kolo, johon murtoterää eli lastumurskainta - nimityksinä myös taittoterä ja tekkeli - leikkuuterään kiinnittävän ruuvin kanta saadaan upotettua. Aukon etuseinä on suora ja sen alareunassa on matala, sisäänpäin tuleva kynnyks. Aukon sivuseinät eli "posket" teräpakan ja kiilan kohdalla pystysuorat ja aukon etuosassa eteen- ja ulospäin viistotut. Lastuaukko - nimityksinä myös kita tai silmä - höylän rungon pohjassa, anturassa, on kapea ja pitkä, suorakaiteen mallinen. ...

Asiantuntijuutta jakamalla on mahdollista helpottaa luettelointityötä ja ennen kaikkea parantaa luetteloinnin laatua, vaikka käytössä olevat resurssit olisivatkin niukat. Yhteistyön lisääminen museoiden kesken koettiin tärkeäksi. Eräessä palautekommentissa todettiin:

Yhteistallennus toteuttaa yhtä TAKOn peruslähtökohdista eli asiantuntijuuden jakamista museoiden kesken. Tätä ei tähän mennessä ole juurikaan harrastettu, eikä siitä ole paljon keskusteltukaan TAKOn ohjausryhmässä.

Koska asiantuntijuus on jakaantunut eri museoiden kesken, tiedon ja asiantuntemuksen jakaminen museokentän sisällä on suositeltavaa. Palautteissa nousi esille tarve saada informaatiota siitä kuinka asiantuntijuus esineiden osalta on jakautunut Suomen museokentällä.

Yhteistallennuskokeilussa oli mukana myös kontekstittiedottomia museolöytöjä, kuten esim. Varkauden museoiden Billnäsin tuoli ja Tekniikan museon suojalasit. Kokeilussa havaittiin, että eri museoista tietoja keräämällä on mahdollista kartuttaa esineeseen liittyvää tietomäärää ja liittää se laajempaan kontekstiin. Myös yhteistallennukseen osallistuneet museot nostivat palautteissaan esille yhteistallennuksen edut informaation lisääntymisen näkökulmasta:

Yhteistallennuksen myötä joistakin esineistä (esim. museolöytöpöytä) on saatu arvokasta lisätietoa.

...taustatiedoista on toki hyötyä. Varsinkin meillä, koska suurin osa (kaikki?) vanhat luetteloinnit ovat tyyliä esineen nimi, koko, lahjoittaja. Ja vain murto-osa on tietenkin

valokuvattu.

Näin kohtalaisen kapea-alaisen erikoismuseon näkökulmasta yhteistallennuksessa korostuvat ehkä hieman erilaiset hyödyt kuin esimerkiksi paikallismuseoilla. Meille on aina kiinnostavaa kartuttaa omia tietojamme siitä, millaista meidän erikoisalaamme kuuluvaa aineistoa muista museoista löytyy. Ja toisena näkökulmana, joka koskee varmasti myös muita museoita, yhteistallennuksen kautta esineille on mahdollista saada ikään kuin useampia konteksteja, vaikkei olekaan kysymys kirjaimellisesti samasta esineestä.

Teknisten laitteiden ja koneiden kohdalla ei välttämättä fyysisen objektin luettelointi museo tiedä, miten kone on toiminut tai ”mitä mistäkin napista tapahtuu”. Usein, muttei tietenkään aina, informaatiovirta veisi erikoismuseoista alueellisesti orientoituneisiin museoihin, mutta toisaalta erikoismuseo välttyisi tällaisessa tapauksessa itse fyysisen objektin säilyttämiseltä ja voisi tallentaa vain informaation

Eniten hyötyä siitä [yhteentallennuksesta] on minusta silloin, kun jossain muussa museossa tiedetään esineen yleinen käyttötapa hyvinkin tarkkaan tai sen ominaisuudet, joita meillä on vain arvailtu. Ja meillä ainakin, ja varmasti muillakin, jos ollaan rehellisiä, on esineitä joissa ei ole ihan mahtavat kontekstitiedot. Yhteistallennus antaisi mahdollisuuden myös ”varastaa/lainata” merkityksiä esineelle.

Mutta pienetkin tiedonjyväset, joita tällä menetelmällä saadaan kasaan, voivat loppujen lopuksi helpottaa luettelointityötä, kun joku jo tietää asian valmiiksi eikä tietoa tarvitse sitten itse etsiskellä.

Suurin osa esineistä kaikilla museoilla on luettelointi hyvin vähillä tiedoilla ja näihin lisätiedot ovat tarpeen.

...saa apua omaan luettelointiinsa suoraan toisen museon luetteloinnista tai voi vain viitata toisessa museossa olevaan esineeseen jne.

Yhteistallennus vaatii vielä aikaa ja mietintää milloin sitä kannattaa tehdä. Uusien esineiden luetteloinnin yhteydessä se olisi hyvä tehdä tai esineiden, jotka tulevat näyttelyyn ja niihin tarvitaan lisätietoja.

b) Näkökulmapohjaisuuden vaikutukset luettelointitiedon laatuun

Yhteistallennuksen testimateriaaliin kirjattujen näkökulmien laatu vaihteli paljon, mikä oli odotettavaa, sillä tallennukseen liittyvänä käsitteenä näkökulmapohjaisuus on uusi asia, vaikka näkökulmapohjaisuuteen viittaavia tietoja onkin aiemmin saatettu sisällyttää luettelointilomakkeisiin mm. asiasanojen, käyttö- tai hankintatietojen yhteyteen. Tiedot on saatettu myös jättää kirjaamatta, sillä niiden on katsottu edustavan ns. itsestään selviä asioita.

Näkökulmien taso korreloi tallennettujen esineiden kontekstietojen laatuun ja hanketyölle varattuun aikaan. Yhteistallennuksessa esinekohtainen näkökulma saattoi korvautua esim. koko kokoelmaa tai tallennusvastuuta koskevalla näkökulmalla. Esineeseen keskittyvät näkökulmapohjaiset tulkinnat olivat informaatioisisällöltään rikkaampia. Näkökulmapohjaisen yhteistallennuksen apuvälineeksi jaettu museoarvokriteerejä käytettiin tulkinnoissa vähän.

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli nostaa esille näkökulman merkitys luettelointitiedon laadun parantajana. Testimateriaalin ja palautteiden perusteella voidaan todeta, että tässä tavoitteessa onnistuttiin. Näkökulman kirjaaminen edesauttaa esineen merkitysten aukikirjoittamista, jolla esineen olemassaolo kokoelmissa voidaan myös perustella.

Tällainen tallennus antaa hyvää kuvaa siitä, mitä mistäkin löytyy ja millä perusteilla jokin sama objekti/esine eri museossa.

Muutaman esineen kohdalla löytyi lisää hyviä syitä, miksi jokin esine kuuluu omiinkin kokoelmiin. Uusia näkökulmia siis. Tämä lienee koko homman tarkoitus.

Antaa perustelut sille, miksi esine on kokoelmissa.

Näkökulmapohjaisuus taas antaa syventävää tietoa koko luettelointiprosessiin, vaikkei ainakaan minulla ollut aikaa tehdä sitä kunnolla kaikkiin esineisiin.

Näkökulmapohjaisen tallennuksen järki ja hyöty tulee tässä hyvin näkyviin. Tämä pitäisi ottaa meillä jokapäiväiseen käyttöön lahjoituksia vastaanottaessa. Ja siis myös kirjata se, ei vain ajatella. Yhteistallennus antaa tähän valmiiksi hyvän näkökulman, sitä ei tarvitse erikseen alkaa etsimään.

Omiin luettelointikäytäntöihin on kiinnitetty hankkeen myötä erityistä huomiota ja näkökulma pyritään sitomaan luettelointiin vahvemmin

Olisi tärkeää kirjata aina perusteet sille, miksi esine tallennetaan sen luettelointitietojen yhteyteen. Tämä tulisi tehdä esinekohtaisesti eikä ainoastaan kokoelman tasolla, koska esineiden välillä voi olla vivahde-eroja.

Näkökulman miettiminen esinetallennuksen yhteydessä oli myös hyödyllistä. Kiireen vuoksi (ja luettelointipohjastamme puuttuvan kentän vuoksi) ei näkökulmia kuitenkaan lisätty (ainakaan vielä) omaan tietokantaan. Voisi ne kyllä lisätä!

II. Päällekkäisen museotyön väheneminen

a) Informaation joustava kopioiminen

Kokeilun perusteella voidaan todeta, että yhteistallennuksen idea toimii hyvin, kun halutaan jakaa

tietoa museoiden kesken. Yhteistallennuksen kytkeytyvä ajatus tietojen kopioitavuudesta olisi merkittävä parannus nykyiseen tilanteeseen. Informaation joustavan kopioinnin kautta päästäisiin tilaan, jossa päällekkäiseltä tutkimustyöltä vältyttäisiin ja valtakunnallisen asiantuntijuuden hyödyntäminen luetteloinnissa helpottuisi.

Yhteistallennuskokeilussa informaation kopioimisen mielekkyys tuli esille sekä laajempien kokonaisuuksien, kuten raporttien että myös yksittäisten luettelointitietojen osalta. Yhteistallennukseen osallistuvien museoiden palautteet koskivat mm. kirjastotyyppistä kopiointimahdollisuuden etuja sekä kopioinnista seuraavaa etua toisen arvoluokan esineistön luetteloinnille:

Alusta saakka esillä ollut kirjastotyyppinen perustietojen kopiointimahdollisuus paitsi nopeuttaisi luettelointia (tehostumisen määrä vaihtelisi käyttökelpoisten kenttien lukumäärästä riippuen) , myös yhdenmukaistaisi asiasanoitusta ja luokitusta. Silloin esim. asiasanoitus pitäisi mieltää kaksiportaisena: perussanoitus (saappaat, jalkineet) ja näkökulmittava asiasanoitus (saappaanheitto, työhyvinvointi).

Monet omista esimerkkiobjekteista olivat kontekstiltaan sellaisia, että ne eivät edustaneet hankintansa kaikkein keskeisintä aineistoa. Esimerkiksi konttorit eli hallinto tuntuu olevan yliedustettuina kokoelmassa. Kopiointiominaisuus vetäisi tällaisen "toisen arvoluokan" esineistön luetteloinnin piiriin. Olettaen, että luettelointi kohdistuu ensisijaisesti ylimmän arvoluokan objekteihin, mitä se ei eri syistä välttämättä tee.

III. Säilytystilaongelmien helpottaminen

a) Poistot ja säilyttämisen perusteet

Yksittäisiä esineitä koskevan informaation lisäksi yhteistallennuksen avulla saadaan lisätietoa myös omista kokoelmista, sillä se mahdollistaa omiin esineisiin liitettyjen näkökulmien vertaamisen muiden museoiden vastaaviin esineisiin liittämiin näkökulmiin. Näkökulmapohjaisessa yhteistallennuksessa on mahdollista arvioida myös omissa kokoelmissa olevien esineiden merkitystä suhteessa muiden museoiden esineisiin ja tätä kautta löytää perusteluja harkituille poistoille. Kokeilun kautta osallistujat huomasivat esim. että, heillä on kokoelmissaan kontekstiedottomia esineitä, joilla ei ole juurikaan merkitystä museon tallennusvastuun kannalta. Tällainen esine oli mm. Metsämuseo Luston kokoelmassa oleva silitysrauta. Myös Tekniikan museon mallikirja ja Arabian kahvikuppi herättivät kysymyksiä esineiden mahdollisesta siirrosta toiseen museokokoelmaan.

Yhteistallennuksen myötä on mahdollista saada selville, onko toisissa museoissa vastaavia, paremilla kontekstiedoilla varustettuja esineitä. Näin esineiden poistoja, lahjoituksia tai siirtoja voidaan tehdä harkitusti ja perustellusti. Yhteistallennuskokeilu herätti keskustelua mm. niin sanotuisesta *varmuuden vuoksi* säilytetyistä esineistä, joita on useimmissa museokokoelmissa. Museokokoelmiin liittyvät ongelmat tulivat esille palautteissa:

Perusongelma on pikemminkin se, että täsmälleen samaa tehtävää varten voi olla kymmeniä tai satoja lähes samanlaisia esineitä, joihin museot ovat hukumassa.

Yhteisluettelointi voisi tuoda näkyviin eri museoiden kokoelmissa olevia painotuksia,

tai sanotaan nyt suoraan, vääristymiä. Tähän on toki muitakin keinoja, esim. pitemmällä aikavälillä Finna-haut. Joka tapauksessa, kaikki tavat, jotka tuovat esiin päällekkäisyyksiä ja vääristymiä museokokoelmissa ovat kannatettavia.

Yhteistallennuksen mahdolliset edut havaittiin myös kokoelmatilojen näkökulmasta:

Periaatteessa yhteistallennuksen pitäisi helpottaa kahta suurta museoalan ongelmaa: resurssipulaa sekä varastoinnin kalleutta. Itse en tämän kokemuksen perusteella osaa vielä sanoa, voisiko tällainen tallennustapa todella toimia laajemmille esinejoukoille.

Periaatteessa yhteistallennuksessa on järkeä. Päällekkäinen keruu vähenee ja museoiden kokoelmatilojen käyttö järkevöityy, kun kokoelmista voitaisiin tehdä poistoja. Myös omia luettelointitietoja saa syvennettyä.

Metsäteollisuuden työryhmässä havaittiin yhteistallennuskokeilun myötä muun muassa, että museokokoelmissa olevien konttorilaitteiden määrä on melko huomattava. Näitä laitteita löytyy myös museoista, joiden ydintallennusalueeseen konttorilaitteet eivät kuulu. Näin näkökulmapohjainen yhteistallennus voi edesauttaa tallennustyönjaon selkiyttämistä. Yhteistallennuskokeilun tulokset viittaavat siihen, että konttorilaitteiden määrää olisi mahdollista tarvittaessa karsia. Näkökulmapohjaisen yhteistallennuksen ideaa noudattaen poisto tapahtuisi seuraavasti: yksi museo tallentaa kokoelmiinsa fyysisen esineen X ja muut museot liittävät tiedot omissa kokoelmissa olevista vastaavista esineistä X:stä tehdyn esinetietolomakkeen yhteyteen. Näin esineestä luomaan yhteinen tietopankki. Tämän jälkeen esine on mahdollista poistaa muista kokoelmista. Koska yhden museon tallennuspohja on liian riskialtis, on suositeltavaa, että esine tallennetaan useampaan kuin yhteen museoon. Palautteissa otettiin esille myös muita yhteistallennuksen riskejä:

Yhteistallennuksen riskinä voi olla, että museo huomattuaan, että naapurimuseo tallentaa samanlaisen esineen tekee kokoelmistaan poiston varoittamatta naapuriaan. Varsinkin, jos molemmat museot tekevät saman tempun. Vaikka toinen museo lupaisi säilyttää esineen, millaisia takeita on siitä, että kyseinen laite säilyy todella ja vaikka se säilyisi, miten nopeasti joku toinen museo saisi sen esim. näyttelyynsä. Säilyttävä museo ei voisi todennäköisesti vapaasti määrittää omaa kokoelmapolitiikkaansa. Jos-sain määrin kyseessä on siis luottamuksesta ja sen lisäämisestä museoiden kesken.

b) Tuleva kartunta

Tulevan kartunnan harkittu rajoittaminen nojaa ajatukseen, jonka mukaan yhteistallennustiedoista on mahdollista tarkastaa, onko esine jo museokokoelmissa, mitkä ovat sen kontekstitiedot ja tallennukseen liittyvät näkökulmat. Edellä mainittujen tietojen pohjalta on mahdollista tehdä esineen tulevaisuutta koskeva päätös perustellusti.

Yhteistallennuksen edut tulevan kartunnan näkökulmasta tulivat esille jo kokeilujakson aikana:

”Yhteistallennuskokeilu osoitti sattumalta myös käytännön hyötynsä, sillä kokeilun aikana eräälle toiselle poolin museolle tarjottiin lähes vastaavaa kellokorttilaitetta, jonka tiedot nyt löytyivät E-kuvasta ja he pystyivät niiden avulla helpommin pohtimaan olisiko heille tarjottu esine syytä ottaa kokoelmiin.”

4. NÄKÖKULMAPOHJAINEN YHTEISTALLENUS PALAUTTEIDEN VALOSSA

a) Idea ja hyödyt

Näkökulmapohjaiseen yhteistallennuskokeiluun osallistuneilta museoita pyydettiin palautetta mm. yhteistallennusideasta ja sen toteutuskelpoisuudesta, eduista ja haitoista, jatkotoiveista ja odotuksista. Palautteiden perusteella yhteistallennuskokeilu miellettiin pääsääntöisesti positiivisena ja hyödyllisenä asiana. Ideaa pidettiin kiinnostavana.

Yhteistallennus on ideana hauska ja omaperäinen – ja yllättävän toimiva.

Itselleni jäi tunne, että yhteistallennus on ideana kiinnostava ja kokeilu varmasti hyödyllinen, tosin kaipaa edelleen kehittelyä.

Teknisesti yhteistallennus ei vaikuttanut kovin monimutkaiselta. Kokonaisuudessaan kiinnostava testi jolle soisi löytyvän jatkorahoitusta.

Yhteistallennuksen kokemuksesta oli paljon hyötyä, yleensäkin toisten tavasta tehdä työtä ja erityisesti luetteloita ja tallentaa asioita saa itselle paljon ideoita ja vertailupohjaa.

Yhteistallennuksesta tuntuu olevan suuri hyöty siinä, että ainakin minä tajuan kirjoittaa sinne myös niin sanottuja itsestäänselvyyksiä, jotka muuten saattaisin jättää pois.

Tuli tutkittua perusteellisemmin, ja löydettyä jopa ihan uutta tietoa, omista esineistä.

Lisäsi tietoisuutta muiden museoiden kokoelmista, mikä on aina positiivinen juttu

*Näkökulmapohjainen yhteistallennus nosti esiin mielenkiintoisia puolia itse tallennustyöstä ja herätti myös pohtimaan tarkemmin kyseisten esineiden tallennukseen liittyviä perusteluja, jotka arkisessa museotyössä tuntuvat usein itsestään selviltä. Museo-
kentän sisällä on kiinnostavaa laajemminkin pohtia ja avata niitä näkökulmia, jotka ohjaavat eri museoiden tallennustyötä.*

Kokeilu ei sinänsä ainakaan vielä vaikuttanut mitenkään pysyvästi meillä tehtävään luettelointityöhön. Pitkään luettelointityötä aiemmin tehneenä koin kuitenkin uudelleen innostusta kokoelmatyön kehittämiseen. Olisipa kehittämistyö resurssien puolesta mahdollista!

Oli mielenkiintoista osallistua tällaiseen kokeiluun. Yhteinen tietojen tallentaminen tuntui hyödylliseltä. Oli mukava lukea, kuinka samanlainen esine oli toisessa museossa luetteloitu. Yhteistallennuksen etuna on ehdottomasti monipuolisuus, esineen tiedot monipuolistuivat. Tämä onkin mielestäni hienointa yhteistallennuksessa. /.../ Yksittäisten esineiden tiedonkeruussa tapa on kuitenkin erinomainen.

Mielenkiintoista oli myös saada tuntumaa erilaisiin luettelointilomakkeisiin.

Hankkeen tekninen puoli oli kiitettävästi hoidettu. Pienissä ongelmatilanteissa apua sai heti.

Huomasin, että meidän materiaaleissa on yleensä aina menty luetteloinnissa näkökulma edellä (ei sinänsä mitenkään huono asia). Koneissa ja laitteissa on usein jätetty luetteloimatta joitain perustietoja, esim. sarjanumeroita, joita luetteloija ei ole kokenut tarpeellisiksi kirjata. [...] Opettavaista oli aina havaita, että muiden museoiden kokoelmissa oli mielenkiintoista materiaalia, joihin liittyi jännittävää lisätietoa. Monesti oltiin ”kaivettu, siinä missä seistiin”, mutta juuri se tuotti hyvän kontekstin.

Erittäin mielenkiintoista on kuitenkin lukea, millaisiin konteksteihin samankaltaiset esineet eri museoissa liittyvät! Saman mahdollisuuden soisi asiakkaille. Toisin sanoen tämä kokeilu vahvisti ajatustani siitä, että ihmisillä pitäisi olla mahdollisuus selailla museoiden esinetietoja ja nimenomaan kontekstien näkökulmasta. Se, mitkä ovat esineen mitat tai mitä asiasanoja siihen voi liittää, ei ehkä kuitenkaan ole oleellista. Tutkimuksen ja museotyön näkökulmastakin olisi erittäin hedelmällistä, että esineiden konteksteja ja kuvia pääsisi tähän tapaan vertailemaan.

Negatiivisempia kommentteja annettiin vähemmän ja ne koskivat lähinnä idean toimivuutta ja yhteistallennuksen toteutustapaa.

Minulle jäi vähän epäselväksi, mihin tällä yhteistallennuksella oikein pyrittiin, kun meillä on kuitenkin Finna, josta museoidenkin aineistoja jo löytyy.

Yhteistallennuksen idea ei oikein selvinnyt meille (johtuen varmaan huonosta perehtymisestä).

En myöskään ole vielä oikein ymmärtänyt, miten yhteistallennus voisi käytännössä helpottaa työtä.

Liian monta esinettä. Tätä kirjoitettaessa muutamaan esineeseen on aika niukasti osanottajia. Olisi ehkä pitänyt rankemmalla kädellä karsia esineitä ja sitouttaa jokaiseen valittuun esineeseen ainakin kolme museota. Esineet olivat myös liian heterogeenisiä. Olisi ehkä pitänyt keskittyä tiukemmin samanlaisiin esineisiin. Nyt variaatiot samassa esineessä ovat melko suuret, eikä ehkä voidakaan puhua ’samasta esineestä’, ja silloin yhteisluettelointi on aika turha. Toivoin, että yhteisistä esineistä olisi saanut lisätietoa myös omaan esineeseen, mutta niin ei kuitenkaan käynyt. Tiukemmalla rajauksella olisi saatu lisää näkökulmia esineisiin, ehkäpä myös jaettua informaatiota,

ja homman mielekkyyks olisi lisääntynyt kummasti. Silti joihinkin esineisiin on tullut liittyä ihan turhaan. Jos esineelle ei ole kunnan kontekstietoa, niin eipä se juuri lisäarvoa anna esineelle ainakaan tällaisessa hankkeessa.

Totesimme, että identtisten esineiden kohdallakaan erilaiset näkökulmat eivät tule kovin hyvin esille esineen luettelointitiedoista

Asiasanoituksen rooli tässä koeluetteloinnissa jäi meille hieman epäselväksi. Erilaiset näkökulmat avautuisivat paremmin juuri asiasanoituksen kautta

Ehkä lisäkommentit olisi ollut parempi keskittää vain tiettyihin kenttiin, ettei niitä esim. olisi lisäilty esineiden hankintatietoihin, mittatietoihin tms. ...

Puute on se, että suunnittelijalle ei ole omaa tilaa (E-kuva lomakkeessa).

Lomakkeilla osa tiedoista on kentissä, joiden sisältöä on rullattava näkyviin, osa taas pdf:nä, joita on avattava ja suljettava. Olisiko toisenlainen lomake parempi, en tiedä. Jos kaikki liittyvät vielä kuvankin lomakkeelle, siitä tulee entistä hankalammin käsiteltävä, toisaalta kuvat kertovat joskus enemmän kuin sanat.

b) Näkökulmapohjaista yhteistallennuskokeilua hankaloittaneita tekijöitä

Samanlainen vai lähes samanlainen?

Lähtöoletuksena yhteistallennuskokeilussa oli se, että toimintamalli sopii nimenomaan identtisten massatuotantoesineiden tallentamiseen. Hanketta koskevissa palavereissa ja työryhmien kokouksissa pohdittiin usein kysymystä, mikä on identtinen esine, kuinka ja millaisella tarkkuustasolla voimme määritellä esineiden identtisyys. Kysymys ei ole helppo, sillä teollisessa sarjatuotannossa on tuotettu samasta esineestä useita variaatioita (esim. väri, muotoilu, toiminto), minkä lisäksi proveniensi tai esineiden erilainen käyttötarkoitus tekee niistä uniikkeja toisten massatuotantoesineiden rinnalla. Esim. Metsäteollisuuden esineistä Facit-laskukoneesta ja Remington-kirjoituskoneesta löytyi useampi samanlainen sekä lähes samanlainen esine. Myös palautteet osoittavat kysymyksen ongelmallisuuden ja kertovat siitä, että sama – lähes sama – kriteerejä on tarkennettava jatkossa:

Minua, niin kuin ilmeisesti muitakin, jäi kuitenkin mietityttämään kysymys esineiden samanlaisuudesta siinäkin tapauksessa, että puhutaan massatuotantoesineistä, joita käyttö ja erityisesti teknisissä laitteissa mahdolliset korjaukset jne. muokkaavat, puhumattakaan esineeseen liittyvästä tarinasta. Eli perimmäisenä kysymyksenä, milloin voidaan vielä katsoa, että kysymys on samanlaisesta esineestä?

Ensinnäkin nousee esiin kysymys, miksi kaikkien museoiden on tallennettava tismalleen samanlaisia teollisia esineitä, jos ne eroavat vain taustainformaationsa puolesta.

Mielenkiintoinen oli se havainto, että täysin samanlaisia esineitä on vaikeaa löytää, koska esim. koneissa on eri sarjanumerot, joiden avulla niiden historiaa esim. valmistusajan osalta voi tarkentaa. Lisäksi esim. metsäteollisuusmuseoiden tallentamisessa laskukoneissa malliltaan ja merkiltään samanlaisten koneiden valmistusmaa saattoi vaihdella.

Teollisellakin esineellä voi olla rikas yksilöhistoria

Yksilöhistoria nykyään hyvin tärkeässä osassa siinä kun harkitaan otetaanko esine kokoelmiin vai ei

Huomasin maiskuttelevani termejä samanlainen ja samankaltainen. Jos mennään esineisiin, jotka ovat enemmän käsityönä tehtyjä, "samanlaisuuden" kynnyks laskee ainakin minulla huomattavasti (esim. sarvihöylä), kun taas teollisten tuotteiden osalta oli helpompi ratkaista samanlaisuus mallin ja merkin mukaan. Näyttäisi kaikkiaan siltä, että päällekkäisen tallennuksen ongelma olisi yleisesti ottaen suurin konttoritekniikan peruslaitteissa, jossa tekniikan kehittyminen on usein johtanut toimivien laitteiden hylkäämiseen varastoihin, joista ne ovat kulkeutuneet museoihin. [...] tallennuksessa jäin miettimään, onko kyseessä samanlainen esine, vaikka esine voi ulkoisesti olla täysin samanlainen mutta käyttötapa tyystin eri. Samanlaisuuden kynnyks saattaa myös laskea suurissa esineissä, joissa kukaan ei odotakaan, että ne olisivat toistensa peilikuvia. En nyt muista (tai tiedä), ohjeistettiin ko luettelointia ja "kommentointia" tekemään juuri samassa viitekehyksessä, kuin mihin "kokoelmaan" esineitä luettelointiin, mutta minä ainakin hypyelin aitojen yli tyylikkäästi kuin virtahepo. Luulisin tämän juuri tuoneen uusia näkökulmia.

Kokeilussa on tuntunut hankalalta se, että identtisiä esineitä on löytynyt niin vähän → tämä ratkaistava jotenkin

Käytännössä voisi kuitenkin olla hankala toteuttaa yhteistallennusta laajemmin.

Itselläni ongelmaksi muodostui esineiden tunnistaminen samanlaisiksi. Pelkän valokuvan ja lyhyiden tietojen perusteella, ei ollut helppo päästä varmuuteen siitä, tallennetaanko samanlaista esinettä, vai toisiaan muistuttavia esineitä.

Hankaluutena on ollut löytää mahdollisimman monelle museolle sopivia esineitä sekä se, että joitakin esineitä on kokoelmissa paljon ja valitsemiseen on mennyt aikaa

Näkökulmapohjaisessa yhteisluetteloinnissa oli mielenkiintoista todeta, kuinka vähän täysin identtisiä esineitä loppujen lopuksi on tallennettu. Monien esineiden osalta on museoiden kokoelmissa toisaalta runsaasti lähes samanlaisia esineitä.

Hieman ongelmallista erikoismuseon kannalta on, ettei yhteistallennukseen välttämättä löydy valtavasti muiden museoiden kanssa samanlaista aineistoa. Toisaalta tämäkin riippuu tietenkin näkökulmasta, sillä eihän tarkoitus kai ollutkaan että kaikilta

löytyisi kaikkea, vaan päästä enemmänkin tilanteeseen, jossa jokaiselta löytyisi jotain jotka yhdessä luovat kokonaiskuvan.

Minusta yhteistallennus ei tämän kokeilun perusteella vähennä luettelointityötä, ellei objektina ole TÄYSIN identtinen esine. Muussa tapauksessa mittaamiset, valmistustiedot jne. pitää joka tapauksessa kaivaa jokaisesta erikseen.

Kirjoitushetkellä vaikuttaa siltä, että harjoituksessa ei löydetty kovinkaan monta oikeasti identtistä esinettä. Tätä probleemaa ruodin jo projektin alkuvaiheessa ja sitä on kai pyöritelty ahkerasti myös projektissa. Kattava yhteisluettelointi ei siis todennäköisesti koske kovin suurta objektijoukkoa. Entä sitten hieman toisistaan eroavien esineiden yhteisluettelointi? On vaativaa ja ehkä mahdotontakin eksaktisti määrittellä, milloin jotkin esineet ovat riittävän samankaltaisia yhteisluettelointiin, joten tietystä häilyvyydestä ei pääse eroon. Se ei estä yhteisluetteloinnin soveltamista samankaltaisten esineiden luetteloinnissa, mutta suuntaisi sen käytön "toisen arvoluokan" museoesineisiin.

Jos esineitä poistetaan siten, että esim. vain yhdessä museossa on fyysinen esine, miten käy aidon esineen tialle, jonka tarina tuo. Esine, josta ei juurikaan tietoja sopsisikin paremmin.

Miten yhteisluetteloinnissa valitaan sellainen tarkkuustaso, että hitusen toisistaan poikkeaviin esineisiin voidaan kytkeä useita konteksteja?

Kokeilun aikana havaittiin, että rajoittuminen identtisiin esineisiin olisi tuottanut hyvin vähän osuuksia, mistä syystä yhteistallennusta on järkevämpää ajatella esinetyypeittäin, mikäli pääosassa on merkitysten ja näkökulmien jakaminen, informaation lisääminen ja luettelointitiedon laadun parantaminen.

Niukat kontekstiedot ja tiukka aikataulu

Hankkeen aikana raportoitiin muutamista näkökulmapohjaiseen yhteistallennuksen toteuttamiseen liittyvistä ongelmista. Ongelmia aiheuttivat lähinnä esineiden niukat kontekstiedot, hankkeen aikataulu ja E-kuva-tietojärjestelmä.

Hankkeista kannattaa informoida niin aikaisin kuin mahdollista, jotta sen mukanaan tuomiin aikataulullisiin haasteisiin osataan varautua museokentällä paremmin. Myös hanketyöhön motivoituminen on helpompaa, jos osallistuva taho saa päättää aikatauluista mahdollisimman itsenäisesti. Aikataulullisia paineita osallistujille aiheutti myös se, että näkökulmapohjaiseen yhteistallennukseen osallistuvat museot olivat samanaikaisesti mukana useissa hankkeissa. Kuormituksen ja aikataulun helpottamiseksi olisi perusteltua miettiä vaihtoehtoisia työskentelytapoja hanketyöhön. Yhtenä vaihtoehtona olisi suunnitella tehtävät siten, että niissä voitaisiin soveltaa mahdollisimman paljon esim. työpajatoimintaa, jossa hanketyöhön kuuluvat tehtävät tehtäisiin ryhmätyönä museoi-

den kesken. Hankkeen aikana toivottiin myös videokokousten järjestämistä perinteisten tapaamisten sijaan. Tämä mahdollistaisi osallistumisen myös niille museoille, jotka aikataulun tai resurssien vuoksi eivät suosi matkustamista.

Kokeilua varten olikin työstä löytää sellaisia esineitä, jotka olisi luetteloitu valmiiksi tietokantaan hiukan perusteellisemmin. Tällä aikataululla tuntui liian haastavalta luetteloida uudelleen joku vanha esine, kuvata se ja viedä sen jälkeen meidän omaan tietokantaan ja siirtää sieltä tiedot yhteistallennuskokoelmaan!

Tässä, kuten kaikessa luettelointiin liittyvässä, haittana on se, että aikaa ei kovin paljon näihin "oikeisiin" kokoelmatyöntekijän töihin tahdo löytyä.

Näkökulma kokoelmassa 90 vuotta olleeseen esineeseen on tänä päivänä vaikea asia ilmaista. Asia vaatii kokoelmien läpikäymistä, omien ohjeiden ja työtapojen luomista. Pitkä prosessi!!

Kokeiluna yhteistallennus oli ihan mielenkiintoinen, kiitos. Mutta on tosi vaikea arvioida miten se jatkossa voisi toimia, meillä oli ainakin nyt tässä kohtaa liian nihkeästi aikaa, että olisi voinut saada kunnolla ilon irti kokeilusta!

Haku omista kokoelmista edelleen todella hankalaa, jos esine ei ole musketissa, eikä edes vanhemmassa Access-luettelossa. Joten tämän hankekokeilun aikataulu ei mahdollistanut kaikkien esineiden etsimistä - tavallaan herättävää tämäkin.

Hankkeen aktiivisesta vaiheesta tiedotettiin aika myöhään

Yhteistallennuksen hyvät puolet eivät vielä ole oikein päässeet esiin. Yhteistallennus on siis vienyt paljon työaikaa ja varsinkin näkökulmapohjainen yhteistallennus on kärsinyt siitä, ettei ole ollut aikaa keskittyä siihen kunnolla. Kommentit ovat jääneet usein aika pinnallisiksi.

Ongelmana on se, että meidän kokoelmatiedot ovat niin puutteelliset, että en suoraan tietokannasta ilman lisäselvittelyä saa juurikaan tietoja.

Se tärkein tieto, eli miksi ko. esine on tallennettu tiettyyn museoon ja mikä sen merkitys museon tehtävän (näkökulman) kannalta on, on ainakin meillä jäänyt näiden esineiden luettelointitiedoista pois/sitä ei ole osattu tai nähty tarpeellisena kirjata. Jotain johtopäätöksiä toki voi vetää lahjoittajasta ja ehkä ajankohdastakin, mutta tieto ei löydy analysoimatta, ja kuinka monella luetteloijalla on oikeasti ymmärrystä tehdä tällaisia tulkintoja?

Nähdäkseni näkökulmaluettelointia ei jo kokoelmissa olevilla objekteilla oikein voida harjoittaa, jos museon luettelointitiedot eivät sisällä kirjausta siitä miksi ko. objekti on tallennettu - luettelointiryhmäkin oli ollut sitä mieltä, että vastaanoton syy tulisi

kirjata tiedostoihin (<http://www.luettelointiohje.fi/luettelointiohjeet/objekteille-yhteiset-tiedot/toimenpiteet/>). Sama koskee tietysti myös uusia yhteisesti tallennettavia/luetteloitavia objekteja. Paine tallennuspäätösten tekijöille siis kasvaa... Toinen vaihtoehto on sitten tehdä jälkikäteen jonkinlainen analyysi (esimerkiksi juuri merkitysanalyysi) jo luetteloidusta ja kokoelmiin otetusta objektista. Mitä perusteellisempi, sitä parempi.

Kokeilu oli aika suppea, ja aikataulultaan tiukka, eikä itselläni ollut aikaa paneutua siihen kunnolla. En esimerkiksi ehtinyt käydä muiden ryhmien esineitä läpi, pelkästään oman metalliryhmämme.

Tiukka aikataulu. Viikko lisää toteutukseen, niin olisi ehkä voinut liittyä vielä muutama esineen luettelointiin. Potentiaalisia ehdokkaita olisi ollut.

E-kuva

Konkreettinen yhteistallennuksen testaus tapahtui E-kuva-tietojärjestelmän kautta. E-kuvan käytössä havaittiin ongelmia, kuten tietojen tallentamattomuus ja yhteyden katkeaminen, joita aiheuttivat käyttäjätunnukset ja E-kuvan kanssa yhteen sopimattomat selaimet esim. Internet Explorer. Ongelmien raportointiin reagoitiin vaihtamalla käyttäjätunnukset työryhmäkohtaisiksi (Käyttäjätunnukset 17.9. - 22.9.). Ongelmista informoitiin tämänkin jälkeen.

E-kuvan käyttäjänä vähän harmittaa se, että emme ole vielä saaneet aikaiseksi selailusta muutosta, että samalla käyttäjätunnuksella voisi olla useampia istuntoja. Se on kuitenkin aika perustavaa laatua oleva muutos, joten olisin ollut todella yllättyneenä, jos se olisi pystytty taikomaan tähän hätään. Käyttäjätunnukset ovat aina henkilökohtaisia, joten pelkkää selailua varten olisi voinut tehdä oman tunnuksen tutkijaoikeuksilla. Se olisi vähän vähentänyt nyt koettuja ongelmia. Toinen vaihtoehto olisi ollut käyttää testimuseo-osiota [...], jossa normaalisti voi harjoitella luettelointia. [...] jokaiselle osallistujalle olisi voitu tehdä oma museotunnus, jolloin ongelmia ei olisi ollut. Kaiken kaikkiaan uskoisin monen museon havainneen E-kuvan olevan helppo ja nopea luettelointityökalu.

Nyt oli suuria vaikeuksia ymmärtää luettelointitapaa johtuen siitä, että e-kuvan rakenne poikkeaa niin paljon itse käyttämämme ohjelman rakenteesta. Musketissa ja myös aiemmin käytössämme olleessa ohjelmassa tieto on "pilkottu" kenttiin ja lisätieto(kaato)kenttien käyttöä pyritään välttämään. Syynä on tiedon yhteismitallisuus (esim mahdollistaa siirron muihin järjestelmiin) ja hakujen helpottuminen (kaatokennistä hankalampi hakea). Eli toteutusena hankala sellainen malli, että tuplaluetteloidaan toiseen ohjelmaan.

tekniset ongelmat vaikeuttivat toimintaa, koska ne saatiin ratkaistua vasta kun muut työt vei oman aikani.

Jatkuva sisään- ja uloskirjautuminen piipunjuurelle eri ryhmissä on ollut ärsyttävää. On myös pitänyt jatkuvasti käydä tarkistamassa, mikä on tallennustilanne, onko tullut uusia esineitä.

Koin kuitenkin ongelmaksi ohjelman, joka oli täysin vieras itselleni, joskin E-kuva on kyllä helppo omaksua. Kun käyttäjäkokemusta ei ole, luettelointiin tuhraantuu aikaa päättelyn sekä yrityksen ja erehdyksen tiellä.

E-kuva hankala tämän kokeilun kannalta, koska muut kentät vievät liikaa huomiota pääasialta eli näkökulmalta.

c) Näkökulmapohjainen yhteistallennus – osallistujien jatkovisiot

Yhteistallennuskokeiluun osallistuneiden museoiden palautteet sisälsivät paljon hyviä ja huomion-arvoisia ideoita näkökulmapohjaisen yhteistallennuksen jatko- ja kehitysmahdollisuuksista. Ne koskivat muun muassa luettelointityöhön liittyvien tehtävien jakamista museoiden kesken, ns. varmuuden vuoksi tallennuttuja esineitä ja sopivan luettelointiohjelman tai alustan valitsemista.

Tällä hetkellä näyttää minusta siltä, että yhteisluettelointi voisi toimia kahdella vastakkaisella tavalla:

1. Yksi museo tallentaa fyysisen objektin ja yhdeksän muuta museota tallentavat tietueeseen eriävät kontekstiedot eivätkä säilytä fyysistä objektia. Tätä käytettäisiin identtisten objektien luetteloinnissa.

2. Kaikki kymmenen museota säilyttävät fyysisen objektin, mutta kopioivat ensimmäisenä objektin luetteloineelta museolta osan tietueesta ja siten nopeuttavat omaa luettelointiaan. Tätä käytettäisiin samankaltaisten objektien luetteloinnissa. Kynnyskysymyksenä on riittävän sujuva (intuitiivinen) tekninen toteutus. Kaikki on mahdollista, mutta millä rahalla ja aikataululla?

Valokuvaus: Se taho, jolla on parhaat tekniset ja taidolliset edellytykset, voi ottaa täydentäviä kuvia identtisestä objektista, joka on jo toisessa museossa. Kuvat linkitetään fyysistä objektia hallussaan pitävän museon luomaan tietueeseen. Kuvat eivät tietysti voisi korvata fyysisesti säilytettävän objektin kuvia, koska uutena identtisissäkin objekteissa voi olla kulumia, vaurioita jne., jotka tekevät niistä yksilöitä. Menettelyllä saataisiin jakeluun parhaita mahdollisia kuvia objektista ja luettelointityötaakkaa jakautuisi muillekin kuin fyysistä objektia säilyttävälle museolle.

Toivoisin, että tätä voisi kehittää sellaiseen suuntaan, että museot voisivat luetteloida sellaisia esineitä yhteiskantaan, joiden tallentamisen mielekkyydestä ne eivät ole itse

aivan 100 % varmoja, eli niitä "varmuuden vuoksi" –tallennettuja esineitä. Jos tallentavalla museolla on puutteelliset tiedot esineestä, muut voisivat talkoilla omat tietonsa, ja jos paljastuu, että jollakin on samanlainen hyvillä konteksteilla, on tallentavan museon helppo päättää olla tallentamatta sitä omiin kokoelmiinsa tai tehdä poiston (ehkä kuitenkin neuvotella asiasta samaa esinettä tallentavien kanssa ensin). Jossain määrin Finna toimii tällaisena pankkina, ainakin tulevaisuudessa, mutta se on kuitenkin luonteeltaan ja käytöltään huomattavasti erilainen – tulee mieleen sana "näyteikkuna" - eikä mahdollista omien tietojen lisäämistä toisen materiaalin yhteyteen.

Yhteistallennuskokeilu herätti haaveen yhteistietokannasta, josta todella olisi apua kokoelmatyössä laajemmin. Voisipa aina esineen tallennuspäätöstä tehdessä konsultoida helposti muita alan museoita! Lisäksi oli kiinnostava nähdä, miten muut ovat tallentaneet. Muutamia lisätietoja saatiin tämän kautta omiin esineisiin lisättyä.

Edelleen on mielenkiintoista kehittää ideaa eteenpäin ja miettiä miten museot pystyisivät entistä laajemmin hyödyntämään toistensa kokoelmia muutenkin kuin näyttelykäytössä.

5) NÄKÖKULMAPOHJAISEN YHTEISTALLENNUKSEN TIETOJÄRJESTELMÄÄN LIITTYVIÄ HUOMIOITA

Näkökulmapohjaisessa yhteistallennuksessa lähtökohtana on, että yksi museo (tai rajattu määrä museoita) ottaa esineen fyysisenä kappaleena kokoelmiinsa ja muut museot kirjaavat näkökulmansa ja tietonsa esineestä ylös luettelointitietokantaan, joka muodostaa yhteisen tietopankin. Kokeilussa käytettiin järjestelmänä E-kuvaa lähinnä käytännön syistä.

E-kuvan kentistä seuraavia käytettiin yhteistallennuksessa ns. kommenttiesineiden tietoja liitettäessä: valmistaja, valmistuspaikka, mitat, merkinnät, kuvaus, esittely, käyttöpaikka, käyttäjä, käyttö, toimintatapa, lisätiedot, lahjoittaja, suojatut lisätiedot, liitetiedostot, hankintatiedot, kuvaaja. Olenaisiin kenttä yhteistallennuksen kannalta oli kenttä, johon näkökulma kirjattiin. Kokeilussa käytettiin Lisätiedot-kenttää, koska siihen voi kirjata asioita vapaasti. Näkökulmien kirjo voitaisiin kenties esittää myös objektien tietoja linkittämällä.

Hankkeen yhtenä tehtävänä oli kartoittaa, millaiseen tietojärjestelmään yhteistallennus voitaisiin ottaa käyttöön ja millaisia esteitä yhteistallennuksen käyttöönotossa voisi olla. Tulevan käyttöönoton kartoittamiseksi projektissa on oltu yhteydessä Museo2015-hankkeeseen, jossa valmistellaan parhaillaan uuden kokoelmanhallintajärjestelmän hankintaa. Yhteistallennuksen integroiminen Museo2015-järjestelmään vaikuttaisi tällä hetkellä tehokkaalta vaihtoehdolta, jos järjestelmään saadaan luotua sopiva toiminto tarkoitusta varten. Yhteistallennuksen ottaminen uuteen järjestelmään olisi kannattavaa varsinkin, jos järjestelmä otetaan käyttöön useassa museossa. Yhteistallennus voitaisiin silti ottaa osaksi myös muita tietojärjestelmiä, kuten esimerkiksi E-kuvaa. Selvää tämän hankkeen pohjalta on, että yhteistallennukseen käytettävän menetelmän on oltava tarpeeksi helppokäyttöinen, jotta se ei tarpeettomasti lisää kokoelmatyön kuormittavuutta. Siksi olisi järkevää

integroida tämä menetelmä osaksi olemassa olevia (ja juuri valmistumassa olevia) luettelointijärjestelmiä. Museo-objektien tietojen tarkasteleminen verkostomaisesti olisi luetteloinnin kannalta kiinnostavaa siten, että esinettä voisi tutkia eri näkökulmista katsoen. Esineiden ja niiden vertailu eri museoiden välillä toisi mukanaan etuja, kuten hankkeessa saadun palautteen myötä on käynyt ilmeiseksi.

Tietojen yhteiskäyttö edellyttää sitä, että tietojärjestelmien välinen kommunikointi on mahdollistettu. Ainakaan lähitulevaisuudessa tilanne ei todennäköisesti ole sellainen, että kaikilla Suomen museoilla olisi käytössään sama kokoelmanhallintajärjestelmä, joten järjestelmien yhteen toimivuuteen ja tietojen yhteismitallisuuteen olisi tärkeää pyrkiä. Museoiden kansallinen luettelointiohje epäilemättä vaikuttaa luettelointitietojen yhdenmukaistumiseen, mutta eri järjestelmät luovat jatkossakin eroja tietoihin.

Finna on Kansallisen digitaalisen kirjaston asiakasliittymä, josta arkistojen, kirjastojen ja museoiden aineistot ovat julkisesti haettavissa. Näkökulmapohjaisen yhteistallennuksen tuottamaa aineistoa voitaisiin tuoda julkisesti esille Finnan kautta. Luettelointijärjestelmien rajapintojen kautta materiaali saadaan luettelointijärjestelmistä laajemman yleisön saavutettaviin Finnaan. Tarjolla olevien tietojen tulisi olla sellaisia, että asiaan vähemmän perehtynyt henkilö voi myös hahmottaa aineistojen merkityksiä. Tällä hetkellä museoesineiden kontekstitiedot Finnassa ovat hyvin vähäiset. Linkitetty data (Linked data) on arkipäivää verkossa ja linkitetyn avoimen datan (linked open data) eli vapaasti käytettävissä olevan linkitetyn datan lisääntyminen on myös kulttuuriperinnön käytettävyyden parantamisen kannalta olennaista. Museoiden aineistojen linkittäminen toisiinsa on Finnassa käytössä, mutta ilman museokohtaista näkökulmaa esineeseen jää niiden merkityksellisyys arvailujen varaan.

Jatkossa tarvitaan resursseja yhteistallennukseen soveltuvan tietojärjestelmän testaamiseen. Monessa palautteessa kommentoitiin yhteistallennuksen tulevaisuutta ja hahmoteltiin yhteisen luettelointijärjestelmän ja Finnan toimivuutta yhteistallennuksessa:

Yhteistallennus toimisi ehkä paremmin, jos kaikki käyttäisivät valmiiksi samaa tietokantaohjelmaa (museo 2015). Vaatii vielä kovasti totuttelua jakaa koko tietokanta muiden museoiden kanssa ja täyttää sitä yhdessä. Siitä kai yhteistallennuksessa perimmältään on kyse. Mahdollisesti tämä voisi olla tulevaisuutta.

Nykyisenlainen, kokeiltavana ollut yhteistallennus verkossa ei tule kyseeseen kaiken sen työn ohella, mihin nyt on sitouduttu valtakunnallisen yhteistyön puitteissa. Museo2015:n luettelointiohjeistuksen omaksuminen ja lähitulevaisuudessa edessä oleva konversio/ käytössä olevan ohjelmiston kehittäminen on sinällään jo henkisiä resursseja sekä aikaa vievä, luultavasti vuosia kestävä prosessi. Rinnakkaisen hallintajärjestelmän käyttö kuihtuu ainakin meidän osalta resurssiongelmiin - yhteistyöllä kai tavoitellaan kuitenkin resurssisäästöä pitkällä tähtäimellä.

Museo 2015 –hankkeen yhtenä tavoitteena on käytäntöjen yhdenmukaistaminen ja

hakuominaisuuksien parantaminen. Ts. sen avulla saadaan jo sama hyöty kuin työryhmän näkökulmapohjaisesta tallennuksesta on tarkoitus saada. Uusi luettelointiohje sisältää hankintaperusteen kirjaamisohjeen. Iso työ, joka on monen vuoden aikana luotu kansallisen yhteistyön tuloksena, ei mielestäni kaipaakaan rinnakkaista alajärjestelmää. Kun aineisto vietään Finnaan, hakujen tuloksena saadaan eri museoiden luetteloima aineisto kunkin omista lähtökohdista hankintaperusteet kirjattuina. Lähes samanlaisten esineiden vertailuun esimerkiksi Finnan tyyppinen yhteinen tietokanta on kätevämpi.

Idean kehittämisen lähtökohdana tulisi mielestäni olla Finna ja Museo2015 joiden tulee mahdollistaa esinetietojen kommentointi ja jonkintasoinen yhteistallennus.

Olisiko järkevämpää, että ei olisi ryhmien sisäistä yhteistallennusta, vaan Tako-museot laittaisivat vastualueensa aineistoa omien kokoelmaohjelmiansa pohjalta Finnan kautta löydettäviksi?

Tässä toki voi vielä miettiä olisiko esim. Finna ajanut saman asia, eli mitkä ovat kokoelmien yhteistallennuksen hyödyt suhteessa kokoelmien julkaisuun verkossa? Mitä enemmän museot julkaisevat kokoelmiaan, sitä helpompaa myös museoammattilaisten on saada tietoa toisten museoiden kokoelmista, vaikkeivät kaikki luettelointitiedot luonnollisesti olekaan julkisia.

Rajanveto laajempaan joukkoistamiseen. Finnan kaltaiset järjestelmät antavat jo ”suurelle yleisölle” mahdollisuuden kommentointiin. Tämähän toimii erityisen hyvin valokuvakokoelmien kuvauspaikkojen tunnistamisessa: erikoismuseoissa aineistoa voi olla hyvin laajalta alueelta ja siten paikallistuntemus ohutta. Esineiden kohdalla käyttök kontekstietojen syöttäminen voisi tapahtua myös yleisen netin kommentointimainaisuuden kautta ilman erillistä yhteisluettelointitoiminnallisuutta museotietojärjestelmässä. Yllä mainitut valokuvaus eikä oikein käytön kuvauskaan sen sijaan eivät toimine ”suuren yleisön” joukkoistamisessa.

Jo olemassa olevia kokoelmatietokantoja ei ehkä voidakaan käyttää tällaisen tiedon kirjaamiseen - eri museoilla on niin erilaiset tavat merkitä asioita, ja jo lomakkeen (sillä niitähän ne vielä toistaiseksi ovat) muoto aiheuttaa hämmennystä. Asiaa sen syvällisemmin pohtimatta väittäisin, että jos samasta objektista halutaan esittää eri talentajien näkökulmia, täytyy kehittää jokin oma foorumi (palikka TAKO-sivuille?), jossa nämä tiedot tuodaan esille. Loppujen lopuksihan ei ole kyse kuin muutamasta tekstirivistä, joilla museo kertoo, millaisena se oman tehtävänsä puitteissa ko. objektin näkee/mistä se kunkin museon mielestä voi kertoa. Tai sitten kehitetään uudesta tekeillä olevasta kansallisesta järjestelmästä sellainen, että nämäkin tiedot saadaan nähtävi (ennen kaikkea julkisella) puolella esitettyä.

Jokin yhteinen alusta toisten luettelointi tietojen vertaamiselle pitää olla.

Jos taas toimitaan saman järjestelmän sisällä, homma on ihan varmasti kannatettavaa.

Yhteinen museotietojärjestelmä ristiin tallentavissa museoissa. Vieraan museotietojärjestelmän poikkeavat ominaisuudet ja luettelointikäytännöt karsisivat niin paljon ristiin tallennusta, että se jäisi vähäiselle käytölle.

Vaivaton käyttäjähallinta yhteisessä museotietojärjestelmässä. Ristiinluetteloijalle ei saa olla tarvetta luoda kussakin tapauksessa omaa käyttäjätunnusta, muutoin ylläpito tukahtuisi käyttäjätunnusviidaksoon. Ehkä museotietojärjestelmän sisäinen komentointiominaisuus, jossa vastaanottaja kuittaisi toisesta museosta tulleen täydentävän informaation tietueeseen?

6) HANKKEEN JATKOVISIOT

Näkökulmien kertomaa -kiertonäyttely

Jotta kokoelma- ja luettelointityötä olisi mahdollista kehittää laadukkaampaan suuntaan, näkökulmapohjaisen yhteistallennuksen toimintamalli tulisi saada mahdollisimman laajalti museokentän tietoisuuteen. Sen lisäksi esineiden kontekstien avaaminen myös suurelle yleisölle voisi olla keino lisätä yleisön kiinnostusta ja arvostusta museokokoelmia kohtaan. Näkökulmapohjaiseen yhteistallennukseen osallistuvilta museoilta tuli kommentteja, jotka antoivat idean hankkeen jatkolle:

Erittäin mielenkiintoista on kuitenkin lukea, millaisiin konteksteihin samankaltaiset esineet eri museoissa liittyvät! Saman mahdollisuuden soisi asiakkaille. Toisin sanoen tämä kokeilu vahvasti ajatustani siitä, että ihmisillä pitäisi olla mahdollisuus selailta museoiden esinetietoja ja nimenomaan kontekstien näkökulmasta.

Tämä hankehan on aivan vaatii näyttelyn tekemistä:-) (Esim. yksi esine, kolme esinetekstiä, tai kaksi identtistä esinettä, täysin eri käyttötapa...)

Näkökulmien kertomaa -kiertonäyttelylle on haettu Museovirastolta rahoitusta lokakuussa 2014. Kiertonäyttely pohjautuisi Tallennustyön jaon jalkauttaminen-hankkeessa syntyneeseen yhteistallennusmateriaaliin. Näyttelyn keskiössä ovat esineet, joiden yhteisöllisesti merkittävä tietoarvo ja tarinallinen voima on näkökulmapohjaisen yhteistallennuksen myötä kasvanut.

Näkökulmien kertomaa -hankkeen tavoitteena on välittää informaatiota museoalan uudesta toimintamallista: näkökulmapohjaisesta yhteistallennuksesta. Tätä pyrkimystä tukee sekä näyttelytoiminta että hankkeen aikana tehtävä julkaisu, joka toteutetaan Tallennustyönjaon jalkauttaminen -hankkeen tulosten pohjalta.

LIITE

NÄKÖKULMAPOHJAINEN YHTEISTALLENUS - POIMINTOJA TYÖRYHMIEN TESTIAINEISTOISTA

I. Metsäteollisuuden työryhmä

- 6 museota, 9 esinettä
- ristiintallennuksia: 3/9
- samanlaisia esineitä: Remington-kirjoituskone, moottorisaha, Facit-laskukone, Billnäsin tuoli

Esineiden valinta

Hanketta esiteltiin metsäteollisuuden työryhmän kokouksessa, jonka pohjalta kunkin museon edustajat tekivät esine-ehdotuksia sähköpostitse ja näistä ehdotuksista hanketutkijat valitsivat sopivimmat esineet mukaan. Nämä esineet olivat härkähöylä, Remington-kirjoituskone, Arabian lautanen, Nokian kumisaapas, lankarulla, moottorisaha, Facit-laskukone, Billnäsin tuoli ja kirves.

Metsäteollisuuden työryhmä oli yhteistallennuksen pilottitestaja, joten ryhmän kokemusten avulla yhteistallennuksen ohjeistusta voitiin muokata ja tarkentaa.

Mukaan valitut esineet olivat yleisiä ryhmän museoissa ja erityisesti hallintoon ja toimistotyöhön liittyviä esineitä oli useampi. Näitä edustivat laskukone, kirjoituskone ja konttoreissa yleinen Billnäsin tuoli. Lankarullateollisuus on ollut merkittävä teollisuudenala Suomessa, joten näitä on myös useamman museon kokoelmissa. Metsäteollisuuden ryhmän esineistä kaksi oli käsityönä tehtyjä, kirves ja härkähöylä. Kirveen terä tosin on teollisesti valmistettu malli kirveen varren ollessa itse tehty. Näiden kohdalla on harkittava miten ottaa huomioon käsityönä tehtyjen esineiden erot. Vanhempi esineistö painottuu metsäteollisuuden työryhmässä melko voimakkaasti, sillä nuorin esine on kumisaapas joka on valmistettu 1970–1980-luvulla.

Näkökulmapohjainen yhteistallennus esimerkkien valossa

a) Näkökulmien kirjo

Yhteistallennetut kumisaappaat olivat kaikki Nokian valmistamia, mutta niiden malli vaihteli, joten identtisiä saappaita ei mukana olleilla museoilla ollut. Saapas on esineenä yksinkertainen, mutta sen käyttökonteksti voi liittää sen mitä moninaisimpiin elämänaloihin. Saapas tallennettiin kaivos-työläisen, kallionlouhijan, maa- ja metsätalousoppilaitoksen opettajan tai oppilaan, Riitta X:n ja ai-neellisesti niukkaa elämää eläneen entisen merimiehen jalkineina sekä kumiteollisuuden tuotteena että myös saappaanheittovälineenä.

Werstas: Käyttäjä Suomen Sosialidemokraatti -sanomalehti; Wiksten, Erkki, toimittaja (Demari). Käyttötiedot ovat hieman puutteelliset. Todennäköisesti pelivälineellä on pelattu lehden henkilökunnan virkistätymispäivänä. Kumisaapas on Työväen Arkiston kautta saatu museon kokoelmiin. Kontekstinsa vuoksi se liittyy työpaikkaliikuntaan ja työyhteisöjen hauskanpitoon.

Lusto: Anjalan maa- ja metsätalousoppilaitoksen opiskelijan tai opettajan Riitta X:n kumisaapas, jota käytetty koulun tiloissa. Saapas edustaa metsätaloutta opettavan oppilaitoksen toimintaa antamalla esimerkin siitä, millaisia työvälineitä ja varusteita ko. opiskelussa on käytetty. Autenttinen, joskin provenienssiltaan heikosti tunnettu esine on käytön jättämine jälkineen ideaalitulassaan ja sopii hyvin Luston metsän ja ihmisen vuorovaikutusta tallentaviin ja esitteleviin kokoelmiin.

Kymenlaakson museo: Saappaat tulivat Kymenlaakson museon kokoelmiin, kun museo päätti ottaa marraskuussa 1992 lahjoituksena vastaan edellisenä vuonna menehtyneen Iivar Heinon koti-irtaimiston. Anjalassa v. 1904 syntynyt ja Kotkan kautta nuorukaisena merille lähtenyt Iivar Heino palasi viettämään vanhuudenpäiviään kotikuntaansa. Tavoitteena oli ilmeisesti tallentaa värikkään elämän eläneen entisen merimiehen koti. Kymenlaakson museon kokoelmissa kumisaappaat edustavat aineellisesti niukkaa elämää keskisessä Kymenlaaksossa eläneen perheettömän miehen arkea. Tosin merimiesammatti ei ollut tyypillinen Anjalassa eikä ehkä edes 1900-luvun alun Kotkassa, joten henkilöhistoria ei ole ajalle tai alueelle kovin tyypillinen. Kumisaappaat yhdessä muun irtaimiston kanssa kertovat kuitenkin köyhän väestönsosan elämästä, mitä ei kovin paljon ole museokokoelmiin tallennettu.

Tekniikan museo: Saappaat kuuluvat kaivosmiehen varusteisiin, jotka on saatu lahjoituksena Outo-kumpu Oy:ltä. Saappaat on luetteloitu puutteellisesti eikä niitä ole kuvattu. Työvaatteita on Tekniikan museon kokoelmissa aika vähän ja siksi tämä kokonaisuus on merkittävä.

Tampereen museot: Pirkanmaalainen kumiteollisuus on Tampereen museoiden tärkeitä tallennuskohteita. Museon kumikokoelma koostuu teknisen kumin kokoelmasta sekä jalkine- ja rengaskokoelmasta. Jalkineiden valmistajista tärkeimpiä ovat olleet tamperelainen Kumiteollisuus Oy ja Nokialla usealla eri nimellä toiminut Suomen Kumitehdas Oy. Kun Kontio-saappaiden tuotanto loppui Suomessa vuonna 2006, museo dokumentoi valokuvaamalla viimeisten Kontioiden vaiheet ja tallensi silloisen Kontio-valikoiman kokoelmaansa kaikissa väreissään. Myös komponentit, joista saapas kootaan, tallennettiin. Aineistosta tehtiin Kenkämuseoon teemanäyttely syksyllä 2006. Vuosina 1973-2006 valmistettuja Kontio-saappaita miehille, naisille ja lapsille on museon kokoelmissa 19 paria.

b) Samanlaiset esineet

Facit-laskukoneita löytyi neljä samanlaista, ja kaksi lähes samanlaista kuin prototyypiesine ja nämä kaikki olivat metsäteollisuuden työryhmän museoiden kokoelmista.

Facit-laskukone kuului monen mukana olleen museon kokoelmiin, mutta monessa tapauksessa esine ei edustanut kokoelmien ydintä. Laskukoneista tiedettiin monesti yleinen käyttökonteksti, mutta yksilöllinen elämänkaari ei ollut tiedossa. Werstaan laskukoneita oli harvennettu vuonna 2012 siten, että kokoelmaan oli jätetty eri ajoille tyypillisiä tai tiettyyn osuusliikkeeseen liittyviä laskukoneita.

Kaksi yhteistallennetuista esineistä oli ns. museolöytö, joista ei ollut olemassa juurikaan kontekstietoja, ja joiden hyödynnettävyys on ilmeisen vähäinen.

Varkauden museot: *Varkauden tehtaitten konttorikoneita, kuten muutakin esineistöä, on tehtaalta kerätty järjestelmällisesti luultavasti konekanta uusittaessa tai koneiden rikkoutuessa. Varkauden tehtailla oli myös oma museonsa, jonka ansiosta henkilökunta oli valveutunut toimittamaan heiltä poistuvat esineet kokoelmiin ja tehtaitten museon henkilökunta myös keräsi esineitä jatkuvasti. Varkauden tehtaitten museo ja Varkauden museo yhdistyivät, jolloin Varkauden museoon tuli edustava kokoelma tehtaan konttorivälineistöä. Laskin on ollut tehtaalla ainakin 1960-luvulla (-1970-80?).*

Kymenlaakson museo: *Laskukone tuli Kymenlaakson museoon osana suurta lahjoitusta Kymi-Strömberg Oy:ltä toukokuussa 1986. Lahjoitus liittyi Kotkassa toimineen Hallan sahan lakkautukseen. Samassa yhteydessä esineitä lähti ainakin Palomuseoon Kuusankoskelle ja Puutyöväenmuseoon, josta esineet myöhemmin päätyivät osaksi Luston esinekeräilyä. Tarkoituksena v. 1986 oli tallentaa Kotkalle hyvin keskeistä sahateollisuutta, mutta hankinta osoittautui tuolloin ylivoimaiseksi ja se jäi järjestämättä. Monet esineet ovat sittemmin kadonneet tai niitä ei enää kyetä tunnistamaan. Kymenlaakson museon kannalta laskukone edustaa alueelle tyypillistä tuotannonalaa ja yhtä pitkäikäisimmistä tuotantolaitoksista. Tässäkin tapauksessa (vrt. Billnäs-tuoli) kyse on laajan hankinnan sekundäärisestä osasta, joka ei edusta itse tuotantoa, vaan tehtaan hallintoa.*

Serlachius-museot: *Laskukone on museolöytö, joka liittyy joko G. A. Serlachius Oy:n toimintaan tai Mäntän ammattikouluun. Serlachius-museoiden kokoelmassa on melko paljon konttorikoneita, jotka ovat peräisin G. A. S. Oy:n Mäntän tehtaan toimistoista. Ne on hankittu G. A. Serlachius -museon ensimmäistä perusnäyttelyä varten 2000-luvun alussa ja ne ovat olleet paremminkin rekvisiitta- kuin museoesineen roolissa.*

c) Kontekstittomat esineet

Kontekstittomat esineet ovat kokoelmien kannalta ongelmallisia, ja monesti tällaiset esineet ovatkin päätyneet enemmän rekvisiitanomaiseen käyttöön näyttelyissä. Myös näkökulman etsimisen kannalta kontekstittomat esineet ovat hankalia, koska näkökulma jää helposti puutteelliseksi ilman kunnollisia tietoja esineistä. Näiden esineiden tietojen kirjaaminen yhteistallennuksessa vaatii tietojen kaivelua, johon ei näin lyhyessä ajassa monella ollut mahdollisuuksia.

Tekniikan museo: *Lautaset hankittiin kirpputorilta Tekniikan museon sähkövoimatekniikan näyttelyn kotitaloustekniikan osastolle 1930-40 -luvun keittiöön. Ne ovat siis enemmän rekvisiittaa kuin varsinaisia kokoelmaesineitä. Näyttely ei ole enää esillä ja Tekniikan museo saattaa tulevaisuudessa poistaa astiat kokoelmistaan kokoelmapolitiikan täsmentymisen myötä.*

Lankarulla oli esineenä sellainen, joka herätti useamman pohtimaan esineen merkitystä oman museon kokoelmissa. Pienten esineiden säilyttäminen on melko vaivatonta, joten ne saattavat olla huomaamattomasti kokoelmissa eikä niitä poisteta ensimmäisenä. Lankarullalla voi olla myös rekvisiittana käyttöä monenlaisissa näyttelyissä.

Kymenlaakson museon näkökulmasta lankarulla edustaa yhtä epäoleellista sirpaletta erään paikallisen, 1900-luvun alkupuolella eläneen käsityönopeettajan harrastuksesta. Lankarulla on edelleen kokoelmissa vain siksi, että pienikokoiset esineet ovat vaivattomia säilytettäviä eivätkä siten poistojärjestyksen etulinjassa.

Varkauden museo: Terveystoimijana toimineen lahjoittajan suuren lahjoituskokonaisuuden osa. Lahjoittajan mies toiminut tehtaankoulun johtajaopettajana. Lahjoittajan kokonaisuuteen kuuluu mm. omia ja lasten vaatteita, leluja sekä taloustavaraa. Tavarat on aikoinaan otettu vastaan ilmeisesti yhtään karsimatta eikä näistä ole esinekohtaisia kontekstitietoja. Enemmän rekvisiittaesine kuin museoesine.

Toisaalta myös ensin vähäpätöiseltä vaikuttava esine voi kertoa jotain kiehtovaa/yllättävää omistajastaan. Esimerkki osoittaa myös miten tärkeää on kirjata mitä esineen on tarkoitus kertoa museossa eli näkökulma esineeseen on aivan oleellisessa osassa kun mietitään esineen tulevia käyttötarkoituksia esimerkiksi museon näyttelyissä. Mikäli näitä tietoja ei ole aikoinaan kirjattu, voi niiden kaivaminen myöhemmin olla mahdotonta, jolloin vaarana on esineen jääminen mykäksi. Näin ollen esineen merkitys jää vähäiseksi ja sen käyttömahdollisuudet rajoittuvat olennaisesti lähinnä rekvisiittana käyttöön.

Werstaan kokoelmiin ei kuulu muita luetteloituja lankarullia. Se on tullut museon kokoelmiin Työväen Arkiston museoesinekokoelman kautta. Aikanaan kyseisen kokoelman tietoja siirrettäessä kulmakarvoja nosti esine, johon sisältyi tämän lankarullan lisäksi lyijykynän pätkiä, paperiliittimiä, pyyhekumin palasia yms. "turhaa". Luetteloija kirjoitti esineen luettelointitietoihin: "Onko muuten mieltä tallentaa tätä tavaraa". Lähempi tarkastelu kuitenkin osoitti hämmästyttävällä tavallaan turhaksi. Kyseinen kirjoitusvälinekansio, joka sisälsi tämän roinan, oli kuulunut tunnetulle työväenliikkeen varhaisvaiheen vaikuttajalle Nils Robert af Ursinille, ja se oli säilytetty jälkipolville osoittamaan, miten nuuka mies oli ollut. Aina kannattaisi laittaa ylös se, miksi jokin esine on tallennettu. Mitä Ursin on lankarullalla tehnyt ei ole tiedossa. Koska lankarullassa on lankakin jäljellä, sijoitin sen samankaltaisten esineiden joukkoon.

d) Kommentoiduimmat esineet

Komentoiduimpia esineitä olivat, ristiintallennukset huomioon ottaen, Arabian lautanen, härkähöylä, laskukone Facit, kirjoituskone Remington ja kumisaappaat.

Arabian lautanen oli suosituin esine, joka löytyi yhteensä seitsemästä museosta. Lautasten käyttökonteksti oli ollut erilainen kaikissa näissä. Astiat liitettiin muun muassa G. A. Serlachius Oy:n virkailijaklubiin, Länsi-Lapin insinööriosaston metsätyöntekijöiden metsätyökämppeihin, Suomenlahden merivartiostoon, Osuusliike Voimaan ja hotelli Seurahuoneeseen.

Serlachius-museot: Astiasto, johon lautanen kuuluu, on ollut käytössä Mäntän Klubilla, joka on vuonna 1920 käyttöön vihitty G. A. Serlachius Oy:n virkailijaklubi. Kokoelmaobjektina Mäntän Klubilla käytetty lautanen (astiasto) edustaa yhtiön roolia teollisuusyhteisössä, tehdaspaikkakunnan hierarkisuutta ja vapaa-ajan viettoa.

Hotelli- ja ravintolamuseo: *Lautanen on osa laajempaa Arabian astiastoa, jota sekä hotelliasiakkaat että ravintolaruokailijat käyttivät hotelli Seurahuoneella Helsingissä. Vaikka ravintoloiden ja hotellien käyttämissä astioissa oli usein paikan logo, myös perusastiastoja käytettiin yleisesti. Lautanen kuuluu laajempaan esinekokonaisuuteen, joka kertoo hotellin ja sen ravintolan keskeisestä toiminnasta; ruoanvalmistamisesta ja ruoan tarjoilusta. Kokonaisuuden lahjoitti hotellin omistaja.*

Werstas: *Werstaan lautanen on peräisin Osuusliike Voiman ravintolasta. Se on Arabian valmistama, muuten valkoinen paitsi että siihen on kuvattu Voiman logo. Koska Voiman nimi on logossa kirjoitettu W-kirjaimella, ajoittuu lautanen todennäköisesti 1920-luvulle. Voimalla oli tuolloin ainakin Tammelassa ja Hämeenkatu 10:ssä ravintolat. Ravintolatoiminta oli monissa kaupunkiosuusliikkeessä tärkeä liiketoiminnan haara. Lautanen kuuluu olennaisena osana tamperelaisen kulutusosuustoiminnan historiaan. Koska lautanen ei ollut samaa mallia ja sen koristelussa oli käytetty liikkeen logoa, sijoitin lautasen samankaltaisiin esineisiin.*

Lusto: Lautanen on osa astialaatikkoa, joka sisältää kaikkiaan pari sataa erilaista ruokailuun ja ruoanvalmistukseen käytettävää aterinta, astiaa ja työvälinettä. Astialaatikko on ollut Länsi-Lapin Metsähallituksen entisen insinööriosaston (yhdistyi metsäosastoon vuonna 1966) käytössä. Insinööriosaston metsätyöntekijät majoittuvat kämppien käytön vähentyessä 1960-luvun lopulla tie- ja uittorakennustyömailla viipaleparakkeihin. Näihin parakkeihin työnantaja toimitti tarvittavat astiat ja varusteet laatikossa. Lautanen on astialaatikon osana yksi Metsähallituksen 140 toimintavuoden kunniaksi vuonna 1999 käynnistetyn historiankeruuhankkeen myötä Suomen Metsämuseoon tallennetuista esineistä. Se kertoo muiden hankkeessa esineinä, valokuvina, haastatteluina ja kirjoituksina tallennettujen muistojen avulla Metsähallituksen väen työnteosta valtion metsien hyväksi viimeisten viidenkymmenen vuoden ajalta: työn sisällöstä, tekemisen tavasta, työyhteisöstä ja suurista muutoksista.

Kymenlaakson museo: Lautanen on tullut osaksi museon kokoelmia, kun aineistoa on kerätty Rajavartiolaitoksen eri toimijoilta 2000-luvun alkuvuosina. Keruut liittyivät Kymenlaakson museon yhteyteen perustetun Merivartiomuseon alkuvaiheisiin. Merivartioasemilta yms. paikoista otettiin talteen niihin joko tietoisesti kerättyjä tai tahattomasti kertyneitä aineistokokonaisuuksia. Lautanen on tullut v. 2002 Suomenlahden merivartiostolta. Hankintaerään kuuluu 325 esinettä: astioiden lisäksi mm. työkaluja, kumivene, sukeltajan varusteita ja navigointivälineitä, eli hyvin erilaisia esineitä. Kymenlaakson museon näkökulmasta lautanen kertoo rajavartijoiden arjesta varsinaisten virkatehtävien ulkopuolella. Se edustaa myös merivartioinnin varhaisvuosina toiminutta itsenäistä merivartiolaitosta, joka on keskeinen osa organisaation historiaa ja jonka toiminta-ajalta on niukasti esineistöä kokoelmissa.

II. Metalliteollisuuden työryhmä

- 9 museota, 13 esinettä
- ristiintallennuksia: 8/13
- samanlaisia esineitä: suunnittelupöytä ja Nokian puhelin

Esineiden valinta

Metalliteollisuuden työryhmän esineet valittiin työryhmän kokouksessa 2.10. keskustelun kautta. Tätä ennen hankkeesta oli tiedotettu ja ehdotuksia oli jaetun ohjeistuksen pohjalta mietitty kussakin museossa etukäteen. Kokouksessa ehdotuksista keskusteltiin ja valittiin alustavasti joukko esineitä, jotka varmistuivat sähköpostilla käydyn keskustelun jälkeen. Työryhmän yhteistallennettaviksi esineiksi valittiin pyrometri, lasin, suunnittelupöytä, kellokorttilaite, valajan työkalu lenssiässä, rautaharkko, pajapihdit, työntömitta, Nokian matkapuhelin, suojalasit, mikrometri, viila ja sankoruisku.

Työryhmän esineet edustavat teollista esineistöä kuten työkaluja, mm. työntömitta ja työturvallisuuteen liittyvää välineistöä kuten esim. sankoruisku. Mukana olevat esineet ovat tyyppinä yleisiä metalliteollisuutta tallentavissa museoissa, mutta samanlaisia esineitä löytyi verraten vähän. Samanlaisia esineitä löytyi kahden esineen kohdalla. Työkaluista osa on itse tehtyjä ja näillä on selvä yhteys paikalliseen teollisuuteen. Yhtenä syynä samanlaisten esineiden vähyyteen voi olla alueellinen painottuminen, sillä on luontevaa että museoiden kokoelmat painottuvat paikallisten yritysten esineistöön. Itse tehdyt työkalut kuten valajan lenssiässä ovat uniikkeja. Yhteistallennetut esineet painoutuivat vanhempaan esineistöön, nuorin työryhmän esineistä oli Nokian matkapuhelin, jota on valmistettu 1990-luvun lopusta 2000-luvun alkuun.

Näkökulmapohjainen yhteistallennus esimerkkien valossa

a) Näkökulmien kirjo

Varkauden museon kokoelmissa oleva rautaharkko oli otettu kokoelmiin edustamaan valimon raaka-ainetta ja sen toimintaa. Möhkön ruukkimuseon rautaharkko oli rautaruukilla valmistettua takkirautaa, jota oli käytetty sellaisenaan valuteoksiin tai jalostettu edelleen kankiraudaksi. Esine on osa Möhkön ruukkimuseon kokoelmien ydintä eli järvimalminjalostukseen liittyvää esineistöä. Raaka-aineena olemisen lisäksi rautaharkko voi edustaa myös muistoesinettä kuten Valimomuseon rautaharkon eri käyttökonteksteista selviää:

Suomen Valimomuseo: *Valmistus. Masuunin vanhimpia rautaharkkoja tuskin on säilytetty. Kappale on siis todennäköisesti valmistettu järvimalmista, sillä 1880-luvulta lähtien tehtaallaan oma Kulon-suonmäen rautakaivos oli ehtynyt. Vuonna 1823 toimintansa aloittaneessa masuunissa sulatettiin aluksi pelkästään kaivoksen malmia, mihin alettiin pikku hiljaa lisätä järvimalmia. Masuuni lakkautettiin vuonna 1915. 2. Muistoesine. Rautaharkko on tarkoitettu uudelleen sulatettavaksi, mutta, ehkäpä epäonnistuneen muodon vuoksi, kappale on jäänyt käyttämättä ja siitä on tehty muistoesine. 3. Presidentin muistoesine. Högforsin tehdas vietti 150-vuotisjuhliansa 29.5.1970. Juhliin kutsuttiin mm. tasavallan presidentti Urho Kekkonen, jolle valmistettiin muistolahja: ainoastaan tehtaalla*

säilytetystä Högforsin masuunissa valmistuneesta rautaharkosta leikattiin irti osa ja se asetettiin mustaan, nahkaiseen koteloon. Koteloon tuli myös pala uutta, erikois-SG-rautaa. Nämä edustivat tehtaan uutta ja vanhaa tuotantoa. Presidentti Kekkonen ei kuitenkaan päässyt juhlapaikalle, joten muistoesine luovutettiin hänen edustajalleen.

Rautaharkko edustaa laajemmin Högforsin masuunin toimintaa ja Högforsin tehtaan historian kertominen on Valimomuseon tärkeimpiä tehtäviä.

Suomen valimomuseo kerää valettuja ja valamiseen liittyviä esineitä ympäri Suomea. Pääpaino on kuitenkin Högforsin tehtaassa, jonka valimo toimii edelleen museon vieressä. Högforsin masuuni oli ruukin ensimmäinen tuotantolaitos, jossa valmistettiin pääasiassa takkirautaa eli rautaharkkoja Högforsin tehtaan tarpeisiin. Takkirauta oli tarkoitus sulattaa uudelleen tehtaan kupoliuunissa, minkä jälkeen siitä valettiin esineitä. Högforsin masuunin takkirautaharkkoja ei ole juurikaan säilynyt.

b) Samanlaiset esineet

Suunnittelu on tärkeässä osassa teollisessa tuotannossa, mistä kertoo sekin, että suunnittelupöytä keräsi eniten kommenttiesineitä. Suunnittelupöytä löytyi seitsemästä eri museosta, joista kahden oli samanlainen ja kolmannessa pöytäosa puuttui, mutta itse piirustuskone oli samanlainen. Samanlaisten suunnittelupöytien konteksteissa on kolme erilaista näkökulmaa niiden käyttöön, joihin tuen suunnittelutyön erilaisista tarpeista. Rautapohjan tehdasmuseon näkökulmakommentissa otetaan esille se, että suunnittelutyö on kokenut melkoisen muutoksen siirryttäessä tietokoneohjelmien avulla tehtävään suunnitteluun.

Rautapohjan tehdasmuseo: *Kokonaisuus on viimeksi ennen museoon luovutusta ollut käytössä Metson Rautapohjan tehtaan pääsuunnittelija (tehdassuunnitteluosasto) SL:n kotona. Sitä ennen esine oli Rautapohjan tehtaan suunnitteluosastolla, josta se luovutettiin Lehtiselle joskus 1980-1990-luvun taitteessa, kun autojen käyttö loppui suunnitteluosastolla. Tekniset konepiirustukset tehtiin käsin ennen tietokoneaikaa. Ensimmäinen tietokoneavusteinen suunnittelujärjestelmä (CAD CDM300) otettiin käyttöön Rautapohjassa 1980-luvun alussa. Piirustuslaudoilla piirtämisestä lienee tämän jälkeen luovuttu vähitellen.*

Lusto: *Esine on autenttinen, S. Pinomäki Ky:n käytössä 1960-1970 -luvuilla ollut piirustuslauta kokeineen. Sakari Pinomäki on suomalaisen metsätalouden koneistumisen kehittymisen keskeisiä henkilöitä, hänen piirustuspöydällään ovat syntyneet mm. Pika 50 -proessori ja Pika 75 -harvesteri, molemmat metsäkoneita, jotka ovat merkittävästi edistäneet metsänkorjuun käytänteitä ja lisänneet tehokkuutta, ja olleet siten osaltaan nostamassa Suomea yhdeksi maailman johtavista metsiä hyödyntävistä valtioista. Piirustuslaudalla voi siksi katsoa olevan historiallista merkitystä ja omaavan hyvää käyttöpotentiaalia kerrottaessa tarinaa metsätalouden kehityksestä ja koneistumisesta. (Lauta osineen on ilmeisesti samanlainen kuin prototyyppi.)*

Werstas: *Finlaysonin teknillisen sähkösuunnittelijan työpisteellä ollut Isis -merkinen piirustuskoje. Tuli museolle Finlaysonin tehdasrakennus 5:ssä (TR5) tehdyn talteenoton yhteydessä. Tiloissa toimi yhtiön viimeisiin aikoihin asti korjauspaja. Tila sijaitsi nykyisen tekstiiliteollisuusmuseon alapuolella. Koska mukana ei ole pöytäosaa, sijoitin piirustuskoneen samankaltaisten esineiden joukkoon.*

c) Kontekstittomat esineet

Mukana oli useampi ns. museolöytö, joista ei ollut kontekstietoja kuten mm. kahden museon suojalasit, jotka edustavat tällöin lähinnä yleisesti paikallista konepajateollisuutta ja työturvallisuuden huomioimista näissä töissä. Suojalasien käyttöpotentiaali näyttäytyy suhteellisen vaatimattomana ilman tietojen kartuttamista.

Tampereen museot: *Tampereen museoiden kokoelmaprofiiliin kuuluu teollisuus yleisemmin ja metalliteollisuus erityisemmin. Tampereella on ollut merkittävää konepajateollisuutta, ja se on edelleenkin merkittävä työllistäjä. Tallennustyönjaonkin puolesta esine soveltuu Tampereen museoiden kokoelmiin, koska metalliteollisuuden ohella myös optinen teollisuus kuuluu Tampereen museoiden tallennusalueeseen. ...Johtuen heikoista kontekstiedoista objektin historiallinen ja kulttuurinen merkitys ei ole suuri. Objektin hyödynnettävyys ja käytettävyys on melko vähäinen.*

Tässä tapauksessa työkalun käyttöpaikka tiedetään, mutta muuten esineen elämänkaaresta ei ole juurikaan tietoja. Esineen kontekstietojen kartuttaminen voisi olla vielä mahdollista, joka lisäisi esineen autenttisuutta. Pohdintaa herättää myös tuleva kartunta.

Rosenlew-museo: *Esine on esillä Rosenlew-museon perusnäyttelyssä (av. 2006), jossa esitellään mm. metallivalun perusteita. Se on yksi valimon perustyökaluista, ja sopii hyvin Rosenlew-museon tallennusalueeseen. Samankaltaisia esineitä on kokoelmassa useita kymmeniä, mutta koska käsi-kaavaajan työkalut ovat usein käyttäjänsä itse tekemiä, jotkin näistä ovat uniikkeja ja siksikin tallennus on perusteltua. Työkalun R3218 käyttäjää ja tekijää ei tässä tosin tunneta, joten niiden selvittäminen olisi paikallaan, jos vain mahdollista. On syytä harkita tarkasti, otetaanko kokoelmiin enää yhtään kaavaajan työkalua, sillä kokoelma on jo nyt varsin laaja.*

d) Informatiiviset esineet

Näkökulmapohjaisen yhteistallennuksen yhtenä etuna on asiantuntijuuden jakaminen, sillä eri museoiden tarkastellessa vastaavanlaista esinettä omasta näkökulmastaan, voi toinen museo rikastuttaa omia tietojaan näkökulmalla, joka ei ole sille ensisijainen. Esine liitetään tällä tavoin laajempaan kontekstiin ja useaan eri ilmiöön.

Suomen Valimomuseon näkökulma Nokian matkapuhelimeen liittyy puhelimen runkoon, mikä on hyvin erilainen näkökulma kuin Tekniikan museon vastaavaan puhelimeen liittäessä näkökulma, jossa korostuvat puhelimen rooli viestintävälineenä ja Nokian merkitys Suomelle. Valimomuseon puhelinmallista kirjaamat tiedot antavat kiinnostavaa taustatietoa esineestä, jota muutkin voivat hyödyntää.

Tekniikan museo: *Viestintä on keskeisessä osassa Tekniikan museon kokoelmapolitiikassa. Museon kokoelmassa onkin suuri määrä erilaisia puhelinlaitteita, joista osa on saatu Nokialta lahjoituksena. Nokian puhelimilla on ollut erittäin suuri merkitys Suomessa taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti.*

Suomen Valimomuseo: *3210-malli menestyi etenkin Pohjois-Amerikassa ja Läntisessä Euroopassa. Sitä myytiin noin 160 miljoonaa kappaletta, mikä tekee siitä The Telegraph -lehden syksyn 2013*

katsauksen mukaan maailman kaikkien aikojen toiseksi myydyimmän matkapuhelimen Nokia 1110:n jälkeen. Vuonna 1994 Nokia sai yhdessä Jyskän Metallin Oy:n kanssa Hyvä valu -palkinnon matkapuhelinten valetuista magnesiumrungoista, jotka olivat lähes 40 prosenttia kevyempiä kuin varhaisemmat alumiinirungot. Tässä esineessä on magnesiumrunko, joka lienee Jyskän metallin valmistama, vaikka itse puhelin on koottu Saksassa, Nokian Bochumin tehtaalla.

Nokian matkapuhelin on Suomen valimomuseon aktiivisen keräämisen kohde. Suomalaiset valimot ovat valmistaneet jo 1980-luvulta lähtien Nokian matkapuhelinten runkoja. Erityisesti 1990-luvun puolivälissä lanseeratut kännyköiden magnesiumrungot edustavat suomalaisen valimoteollisuuden huippuosaamista. Runkoja valmisti Jyskän metalli Oy, joka myöhemmin, fuusioitumisen jälkeen, jatkoi runkojen valmistamista Alteams nimisenä. Ikävä kyllä ei ole tiedossa, mihin kännykkämalleihin ja kuinka kauan Jyskän metalli/Alteams on runkoja valmistanut. Nokian 3210-mallissa on magnesiumrunko, mikä lienee Jyskän metalli Oy:n valmistama. Nokian kännykkä, jossa on suomalaisvalmisteinen, metallista valettu runko, kuuluu ehdottomasti Suomen valimomuseon kokoelmiin.

e) Kommentoiduimmat esineet ristiintallennuksen valossa

Komentoiduimmat esineet olivat, ryhmien väliset tallennukset huomioon ottaen, suunnittelupöytä, sankoruisku, suojalasit, työntömitta ja kellokorttilaite.

Työryhmien välillä tallentaminen avasi työryhmien luetteloimat esineet kaikkien osallistuvien museoiden ulottuville. Tämä lisäsi mahdollisuutta löytää hyödyllisiä tietoja esineistä, joiden vastaavia objekteja on tallennettuna omiin kokoelmiin. Myös muiden museoiden näkökulmiin tutustuminen saattoi avartaa näkemyksiä oman esineen merkityksistä.

Sankoruisku

Sankoruisku sai paljon tietojen lisäyksiä ristiintallennuksen kautta. Sankoruisku on ollut erittäin olennainen esine tehtaissa, myymälöissä ja muun muassa merivartioasemilla. Palosammutin voidaan liittää historialliseen kontekstiin tehtaissa syttyneistä tulipaloista ja niihin liittyvästä muistitiedosta. Useamman mukana olleen sankoruiskun elämänkaari ei ollut kovin täsmällisesti tiedossa, joten tietojen kartuttaminen olisi tarpeen, mikäli se on mahdollista.

Werstas: *Puuvillapölyn vuoksi puuvillatehtaat olivat herkkiä palamaan. Sen vuoksi niissä otettiin monet uudet palontorjuntainnovaatiot käyttöön ensimmäisten joukossa. Ensimmäisenä oli usein paloämpärit ja vastaavat, mutta myös paineen avulla ruiskutettavat "truutat" oli jo käytössä sata vuotta sitten (esim. <http://www.arjenhistoria.fi/?q=pluvius>). Sankoruisku oli ehkä kuitenkin kaikkein yleisin ja pisimpään käytössä ennen nykyisiä jauhesammuttimia. Mako ryhtyi valmistamaan niitä 1920-luvulla, mutta muitakin valmistajia oli markkinoilla. Mako-sankoruisku on Wers-taan kokoelmassa etupäässä sen Finlayson -kytköksen kautta, mutta sillä on myös työturvallisuuteen liittyvä vahva merkitys.*

Lusto: *...Lustossa sankoruisku on esimerkkinä keskeisestä metsätalouden raaka-ainetta jalostavasta tahosta, sahalaitoksesta. Sahaan irtaimistoon kuuluneella objektilla on myös potentiaalia kertoa metsäkulttuuria ja -historiaa edustavien puuliittolaisten arkisesta työstä, jossa tuli olla varautunut ja osaava toimimaan myös mahdollisissa hätätilanteissa.*

Hotelli- ja ravintolamuseo: *Palosammutin / sankoruisku on osa Alkon myymälämuseon kokoelmaa, jonka Alko on deponoinut Hotelli- ja ravintolamuseoon. Kokoelmassa on esineistöä Oy Alkoholiliike Ab:n eli myöhemmän Alkon myymälöistä sekä myymälätilan että konttorin puolelta. Palosammutin on ollut osa Alkoholiliikkeen myymälän kalustusta. Se kertoo paloturvallisuuden huomioimisesta asiakkaiden ja työntekijöiden osalta alkoholiliikkeen vähittäismyynnissä.*

Kymenlaakson museo: *Sankoruisku on osa Merivartiokokoelmaa ja on ollut Suomenlahden merivartioston käytössä. Tarkempaa käyttöhistoriaa ei ole, mutta todennäköisesti ruisku on kuulunut jonkin merivartioaseman kalustukseen. Kymenlaakson museon näkökulmasta sankoruisku on osa merivartioasemien irtaimistoa ja kertonee niiden pakollisesta varustuksesta.*

Forssan museon *sankoruisku kuuluu esinekokonaisuuteen, joka Finlaysonin Forssan kehräämön lopettamisen yhteydessä luetteloiitiin ja deponoitiin osaksi museon kokoelmaa. Laaja esinekokonaisuus pitää sisällään kehräämön työkaluja, kalusteita, koneita ja työntekijöiden henkilökohtaisia tavaroita. Kehräämön puolen viimeiset työntekijät lopettivat työnsä keväällä 1982.*

Kellokorttilaite

Kellokorttilaite oli mukana sekä palveluiden että metalliteollisuuden työryhmissä. Samanlaisia kellokorttilaitteita ei ollut mukana olevilla museoilla, mutta kellokorttilaitteiden historiaa ja käyttöä koskevia tietoja karttui runsaasti. Myös koneen symbolinen merkitys oli tulkinnoissa vahvasti mukana.

Suomen Kellomuseon *kokoelmissa kellokorttilaite edustaa työajanseurantaan ja työntarkkailuun tarkoitettuja ajanmittausvälineitä. Samalla työntarkkailukellot liittyvät työajan, ajankäytön sekä aikakäsityksien muuttumiseen teollistumisen myötä.*

Werstaan *kellokorttikone on otettu talteen Finlaysonin alueelta. Kellokorttikone on tärkeä symboli, koska sillä konkreettisesti siirrytään vapaa-ajasta työaikaan ja taas takaisin.*

Kellokorttilaite ei ole monelle enää tuttu arkipäivänesine, sillä työajanseuranta tehdään toisin keinoin kuten mm. älypuhelimilla. Käyttökokoelman kellokorttilaitteella on sen sijaan elämyksellistä merkitystä museoympäristössä.

Rosenlew-museo: *Esine on luultavasti melko yleinen tyyppinsä edustaja, ja samanlaisia on käytetty eri työpaikoilla Suomessa. Rosenlew-museon käyttökokoelmassa on samanlainen kellokorttikone ja osana museon näyttelyä yleisön käytettävänä. Se tuottaa museon näyttelyssä esillä ollessaan nostalgisia elämyksiä 1980-luvulla työpaikoillaan kellokorttikonetta käyttäneille.*

Kellokorttilaitteen käyttöön liittyy myös mielenkiintoisia ja jopa ristiriitaisia tunteita, joten esineellä on selvästi paljon potentiaalia kertoa näitä tarinoita kerätyn muistitiedon avulla. Muistitiedon käyttäminen esimerkiksi näyttelyissä avaa esineen merkityksiä ja lisää sen elämyksellistä merkitystä. Eri museoiden näkökulmat täydentävät kellokorttilaitteen historiaan liittyviä seikkoja niiden paikallisten kontekstien kautta.

Kymenlaakson museon kellokorttikone kuuluu Ahtauskokoelmaan ja kertoo satamatyön arjesta. Kellokorttikonetta käyttivät konekuljettajat 1950-luvulla. Koneellinen ahtaus alkoi juuri tuolla vuosikymmenellä ja ahtaustyöhön liittyi intensiivisiä ja alituisia riitoja työajoista työntekijöiden ja työnantajien välillä. Konekuljettajat olivat ensimmäisiä työntekijöitä, jotka siirtyivät säännölliseen työaikaan, joten kellokorttikoneen käyttöön on liittynyt voimakkaita ja myöhemmin hämärään jääneitä arvolatauksia.

Suomen valimomuseo: Työpäivän aloittamisen ja lopettamisen seuranta. Kulunvalvontakello eli kellokorttilaite valmistettiin 1920-luvulla, viimeistään 1924. Arkisto- ja muistitietojen mukaan kulunvalvontalaitteet otettiin käyttöön Högforsin valimossa kuitenkin vasta 1930-luvulla. Esine lienee siis ollut jälleenmyyjän tai tehtaan varastossa vuosien ajan ennen varsinaista käyttöönottoa. Kellokorttilaite oli usein epäkunnossa siihen joutuneen hiekan vuoksi. Osaksi laitteeseen meni hiekkaa vahingossa, osaksi tahallaan, koska valimon työntekijät halusivat siten protestoida työajan kontrollin lisääntymistä vastaan. Ei ole tietoa, koska esine on poistettu käytöstä, todennäköisesti viimeistään 1950-luvulla. Se oli pitkään tehtaalta koriste-esineenä ennen kuin se lahjoitettiin museolle. Suomen valimomuseo kerää Suomen valimoissa valmistettuja esineitä ja valimoissa käytössä olleita laitteita. Museon sijainnin (Karkkila) vuoksi pääpaino esineistöstä on kohdistunut paikkakunnan omaan Högfors-valimoon. Kulunvalvontakello on ollut käytössä Högforsin valimossa. Se lienee ollut ensimmäisten, ellei ihan ensimmäinen, kulunvalvontakellojen joukossa, ja siihen liittyy paljon muistitietoa.

III. Muoviteollisuuden työryhmä

- 3 museota, 5 esinettä
- ristiintallennuksia: 2/5
- samanlaisia esineitä: taskumatti ja minisukset

Esineiden valinta

Muoviteollisuuden työryhmän esineet valittiin sähköpostilla käydyn keskustelun jälkeen. Mukana työryhmässä oli kolme museota. Yhteistallentaminen alkoi hankkeen aikatauluun nähden melko myöhään, joten työryhmä ei juurikaan ehtinyt ristiintallennukseen mukaan. Muoviteollisuustyöryhmään kuuluvien museoiden kokoelmat olivat keskittyneet paikallisesti siten, että kahden mukana olevan museon tallennusvastuuseen kuuluvat paikallisen yrityksen muoviteollisuuden tuotteet (Emil Aaltosen museo Sarvis Oy ja Lohjan museo Plastex Oy), minkä lisäksi kolmas työryhmään kuuluvista museoista on erikoismuseo, Tekniikanmuseo, jonka kokoelmissa muovin valmistukseen liittyvät laitteet ovat olennaisempia kuin muovituotteet. Yhteisiä tallennettavia esineitä, jotka olisivat olleet samanlaisia, ei siis ollut helppo löytää. Muoviteollisuuden esineistä suurin osa oli siis vain tyyppiltään samoja eikä samanlaisia ollut kuin minisukset ja taskumatti, joita oli kaksi ja joiden värit tosin poikkesivat toisistaan.

Näkökulmapohjainen yhteistallennus esimerkkien valossa

a) Näkökulmien kirjo

Yhteistallennuksessa minisukille saatiin kaksi erilaista näkökulmaa, sillä esineet oli otettu kokoelmiin eri syistä. Toinen on pääasiassa valmistuksen näkökulma, jossa korostuu esineen sopivuus kokoelmaprofiiliin ja toinen on käytön näkökulma.

Emil Aaltosen museo: *Minisukset olleet käytössä 1980-luvulla. Nuorison suosima suksimalli temp-puiluun, hyppäämiseen jne. Minisukset edustavat Sarvis Oy:n tuotannossa, Sarvis-pulkan ohella, erittäin suosittua talviliikuntavälinetuotantoa. Sarvis Oy oli Emil Aaltosen ja sittemmin jälkipolven omistuksessa 1920-luvulta 1980-luvun lopulle. Näin Sarvis Oy:n tuotannon tallentaminen on osa museon toimintakenttää. Minisukset ovat esimerkki Sarvis Oy:n mittavasta tuotannosta yrityksen monikymmenvuotisen historian aikana.*

Lohjan museon *kokoelmissa vastaavat minisukset, niissä myös kenkäremmit. Talletettu museon kokoelmiin LM2000017:8, otettu kokoelmiin 31.7.2000 esimerkkinä 1970-1980-luvun ulkoilu/urheiluvälineinä.*

b) Kommentoiduimmat esineet

Kaikki muut esineet saivat kahden museon lisäämät tiedot, ristiintallennukset huomioon ottaen, paitsi kastelukannu. Muoviteollisuuden esineiden luetteloitu tapahtui hankkeen loppupuolella, joten todennäköisesti myös ajan loppuminen vaikutti saatuun materiaaliin. Voi toki myös olla, että muissa museoissa ei juuri ole saman merkisiä muovituotteita, joita yhteistallennukseen otettiin mukaan ja lähes samanlaisten esineiden lisääminen olisi laajentanut variaatiota niin suureksi, että se koettiin epätarkoituksenmukaiseksi, esim. toisen merkkinen tai mallinen kastelukannu.

Monelle lapsuudesta tuttu muovinen taskumatti on potentiaalinen muistoja herättävä esine. Plastexin taskumatin tärkeys usealle suomalaiselle sukupolvelle näkyy siinä, että tuotanto käynnistettiin uudelleen ihmisten sitä toivottua. Samalla tavoin minisukset voivat herättää muistoja lapsuuden talvista ja niihin liittyvistä leikeistä. Molemmilla esineillä on siis potentiaalia toimia elämyksiä herättävänä esineenä varsinkin, jos tietoja kartutetaan.

Lohjan museo: *Taskumatti on otettu museon kokoelmiin esimerkkinä viimeisimmästä paikallisesta muoviteollisuuden tuotannosta. Taskumattia valmistettiin jo 1970-luvulla, se oli välillä pois tuotannosta, kunnes taas 1990-luvulla se otettiin uudestaan kuluttajien toivomuksesta tuotantoon. Lohjan Museon kokoelmissa on neljä kappaletta taskumatteja, sininen, tummanvihreä (molemmat vanhempaa tuotantoa) vaaleanvihreä ja vaaleanpunainen. Plastex Oy lahjoitti kannun museon kokoelmiin vuoden 2012 "Fantastik Plastik" näyttelyn jälkeen. Näyttely lohjalaisesta muoviteollisuudesta oli syntynyt Tako-dokumentoinnin tuloksena.*

Tekniikan museon *Kemiaa koko elämä -näyttelyä tehtäessä etsittiin muoviesineitä Muovista on moneksi -osioon. Muovipullo löytyi amanuenssin kotoa, pojat olivat kasvaneet kerhoiän ohi. Myöhemmin pullo paljastui klassikkotuotteeksi, jota käytettiin yhtenä esimerkkinä muotoiluveden Kurkistuksia designiin -näyttelyssä.*

IV. Tekstiiliteollisuustyöryhmä

- 7 museota, 11 esinettä
- ristiintallennuksia: 10/11
- samanlaisia esineitä 1/11: Heves-nylonsukka

Esineiden valinta

Näkökulmapohjaista yhteistallennusta koskevaa hanketta esiteltiin 5.9. tekstiiliteollisuustyöryhmän kokouksessa. Samassa kokouksessa osallistujat valitsivat esineet yhteistallennusta varten. Ne työryhmän jäsenet, jotka eivät päässeet mukaan kokoukseen, ilmoittivat esine-ehtotuksensa myöhemmin. Seitsemästä museosta koostuva tekstiilityöryhmä valitsi yhteistallennukseen 11 esinettä: poljettavan Singer-ompelukoneen, luotiraudan, mallikirjan, nylonsukan, kenkälestin, Luhdan toppatakin, Lahtiset-huopatossut, Ahlgrenin tehtaan mustan silkkihuivin, Finlaysonin froteepyyhkeen ja pula-ajan sandaalimalliset naisten paperikengät. Yhteistallennetut esineet ajoittuvat n. 1860-luvulta vuoteen 1984.

Mukaan valitut esineet edustivat tyypillisen tekstiili-, vaatetus-, kenkä- ja nahkateollisuuden esineistöä. Silti samanlaisia esineitä löytyi yhteistallennuksen myötä vain yksi: Heves-nylonsukka. Samanlainen nylonsukka löytyi kahdesta työryhmän museosta.

Valituissa esineissä oli sekä teolliseen tuotantoon kuuluvia että verstaasvalmisteisia esineitä, kuten silitysrauta. Esineiden joukkoon valittiin myös yksi työryhmän museoille tyypillinen esine, jonka tiedettiin jo valintahetkellä edustavan esinetyyppiä, jolle ei löydy täysin vastaavaa esinettä muista museoista. Tällainen esine oli mallikirja. Tavoitteena oli testata, saadanko yhteistallennuksella esineelle lisätietoa ja jos saadaan, millaista. Mallikirjan yhteyteen tehtiin myös ristiintallennuksia, mikä lisäsi saadun informaation ja vertailumateriaalin määrää sekä antoi esineelle useampia näkökulmia.

Näkökulmapohjainen yhteistallennus esimerkkien valossa

a) Samanlaiset esineet: Heves nylonsukka

Tekstiiliteollisuustyöryhmässä 11 yhteistallennukseen valitun esineen joukosta löytyi yksi samanlainen esine: Heves-nylonsukat. Sukat ovat Hyvinkään kaupunginmuseon ja Forssan museoiden kokoelmissa.

Hyvinkään kaupunginmuseon Heves-nylonsukkiin liittyvä näkökulma on paikallinen; Hevekset edustavat Hyvinkäällä toimineiden tehtaiden tuotantoa. Forssan museoiden nylonsukat kertovat tarinaa kunnanlääkäri Sulo Erkinaron (1900-1976) vaimosta Helmi Erkinarosta (1903-1985) ja hänen hoitamastaan Someron Pukimo -liikkeestä.

Näissä esineissä luettelointilomakkeen kentät: nimi, valmistaja, valmistusaika ja -paikka, materiaali, valmistustapa ja mitat ovat yhtenevät. Esinetiedot eroavat esimerkiksi hankinta-, käyttö- ja

kuvauskentän osalta, jossa kahden museon kuvailutiedot täydentävät toisiaan:

Avaamaton Heves-merkkinen nailonsukkapaketti 1950-luvulta. Paketin materiaalina on muovi ja se on haurastunut ja repeillyt hieman etupuolelta. Koko 10, väri vaaleanruskea. Paketin takana (sisäpuolella) on myös merkitty tuotetiedot pienelle vihreälle tuotekortille: "Laatu: 84129; Väri 102; 15 Den 54 gg". Kokonumero on pienessä pyöreässä tarrassa, jolla paketin suu on suljettu taakse. Tarra on punainen ja sitä reunustaa valkoinen seppelokuva, jonka keskellä lukee 10. Sukat ovat saumalliset.

Kovaan kahisevaan muovipussiin pakattuja saumallisia nylonsukkia. Pakkauksen etupuoli on siniharmaa, johon on mustalla painettu sääripari sekä teksti Heves, Helsingin verkatehdas O.Y. Pakkaukset ovat rikkiäisiä ja niitä on yhteensä 13 kpl. Kuudet parit ovat kokoa 9 1/2, väreinä M Beige (2 pkt) ja Venetia (4 pkt). Sävyt ovat keskiruskeita. Neulos on ohutta. Kolme pakkausta on kokoa 10 ja kaksi pakkausta kokoa 10 1/2. Kahdesta pakkauksesta on kokomerkintä kadonnut.

Kommenttiesine: queer-näkökulma

Näkökulmapohjainen yhteistallennus antoi mahdollisuuden tallentaa valitun esineen rinnalle myös esineitä, jotka nostivat esille esim. objektin erilaisia käyttötarkoituksia ja siten laajensivat esineen tarkastelunäkökulmia. Hyvänä esimerkkinä tästä on Työväenmuseo Werstaan ristiintallennuskommentti Heves-nylonsukkiin.

Werstaan sukkahousut edustavat transvestiitin käyttämiä sukkahousuja ja kuuluvat seksuaalisen vähemmistön kokoelmaan. Kyseisen kokoelman esineistölle on luonteenomaista, että esineet sinänsä voivat olla hyvinkin tavanomaisia, mutta niiden kontekstitiedot tuottavat esineelle "queer"-näkökulman.

b) Kontekstittomat esineet: kenkälesti

Osa yhteistallennetuista esineistä oli kontekstittomia. Tällainen oli esimerkiksi Kankaanpään kaupunginmuseon luetteloima kenkälesti, joka tallennettiin kenkien teollisen valmistuksen näkökulmasta. Yhteistallennuksessa ei löytynyt identtisiä esineitä, mutta kenkälesteistä kertyi silti lisätietoa esimerkiksi hankinta-, merkinnät- ja kuvausinformaation kautta. Näkökulmina nousivat esille mm. kenkätehtaiden ja kyläsuutarien näkökulmat, minkä lisäksi kenkälestejä tarkasteltiin puuta hyödyntävän käsityökulttuurin ja puun käyttöä hyödyntävän ammatinharjoittamisen näkökulmista, kuten myös luovutettujen ulkosaarten (Seiskari) arkielämän tarkastelukulmasta.

c) Informatiiviset liitetiedostot: huopatossu

Tekstiiliteollisuusyöryhmän yhteistallennetuista esineistä huopatossu keräsi määrällisesti eniten informaatiota. Suomen käsityön museon luettelointilomakkeen yhteyteen liittäminen loppuraportti *Käsityöllisestä huovasta uutta pienteollisuutta Keski-Suomeen 1.1.1998 - 31.3.2000* ja *Huovan uusi*

tuleminen, vuodet 1995 – 2002 antoivat teemasta paljon lisätietoa. Myös tieto Vapriikin kenkämuseon perusnäyttelystä Tuhannen kengän tarina 2003-, jossa esiteltiin huopajalkineiden vaiheita Suomessa, antoi tärkeää tietoa kyseisiin esineisiin liittyvästä asiantuntemuksesta.

Näkökulmista esille tulivat mm. teollisuushistoriallinen, valmistustekninen, kulttuurihistoriallinen ja Osuuskaupan näkökulma. Suomen käsityön museossa huopatossut liittyvät Keski-Suomen käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen koulutushistoriaan ja sen puitteissa luotuun huopaprojektiin 1998-2000.

d) Kommentoiduimpia esineitä: paperinarukenä

Tekstiiliteollisuustyöryhmässä paperinarukenä sai kenkälestin ohella eniten kommentteja. Paperinarukengän yhteistallennuslomakkeen yhteyteen lisäsi tietoja kuusi museota: kolme työryhmän sisällä ja kolme ristiintallennusten yhteydessä. Näkökulmat vaihtelivat valmistajan eli kenkäteollisuuden näkökulmasta, kenkämyymälöiden ja käyttäjän näkökulmaan.

Lusto: Kenkä on osa Ruben Niemen kokoelmaa. Niemi on Suomen Puuyhtymän perustaja (perustettu 1929 tai 1930), yritys toimitti sodan aikana puukenkien pohjia Eurooppaan, mm. Hollantiin ja Saksaan. Käyttämätön paperinarusandaali kertoo metsämuseon kokoelmissa puuraaka-aineen monipuolisesta käytöstä sekä metsätalouden tuotteiden jalostamisesta. Puupohjainen kenkä toimii myös esimerkkinä metsään liittyvästä, nyt jo historiaan jääneestä metsäteollisuuden alasta sekä metsäteollisuuden tuotteiden ulkomaankaupasta.

Werstas tk 31285: OTK oli yksi Suomen suurimpia kulutustavararoihin keskittyneitä monialayrityksiä. Vaikka sillä oli useita vaatetustehtaita, sillä ei kuitenkaan ollut omaa kenkäteollisuutta. Sen sijaan paikallisten E-liikkeiden kenkä- ja tekstiiliosastot olivat organisatorisesti suoraan OTK:n hallinnoimia, vaikka kuluttajille ne näyttäytyivät paikallisten itsenäisten osuusliikkeiden kenkä- ja tekstiiliosastoina. OTK hoiti keskitetysti kenkien tukkuostot kotimaisilta valmistajilta ja välitti ne osuusliikkeiden yhteydessä olleisiin myymälöihin. (Kts. <http://www.arjenhistoria.fi/?q=kenkäosasto+kenkämyymälä>) Pula-ajan paperikengät ovat tulleet Werstaalle Osuuskauppamuseon kautta. Osuuskauppamuseolle ne on lahjoittanut hämeenlinnalainen Hannu Laakso vuonna 1984. Aivan tarkalleen samanlaisesta esineestä ei ole kyse, kun tarkempi tarkastelu paljastaa erilaisen värityksen lisäksi myös kengän pohjan muotoilussa eroavaisuuksia. Samantapaista mallia on voinut ostaa vuonna 1945 OTK:n kenkämyymälöistä ainakin päätellen kuvasta <http://www.arjenhistoria.fi/?q=61156>. Edistysmielinen osuustoimintaliike on Werstaan tärkeimpiä tallennusalueita kaikilta sen osa-alueilta, kuten tukkukauppa, teollinen tuotanto, vähittäismyynti, hotelli- ja ravintolatoiminta sekä kuluttajien muu yhteistoiminta.

Kymenlaakson museo: Kymenlaakson museon paperikengät ovat tulleet kokoelmiin karhulalaisen v. 1891 syntyneen kansakoulunopettajan jäämistöstä. Meidän näkökulmastamme kengät kertovat pula-ajan arjesta seudulla. Näkökulma on siis loppukäyttäjän, ei valmistajan tai kaupankäynnin.

V. Palvelut-työryhmä

- 5 museota, 9 esinettä
- ristiintallennuksia: 8/9
- samanlaisia esineitä 1/9: Arabian kahvikuppi ja lautanen

Esineiden valinta

Näkökulmapohjaista yhteistallennusta koskevaa hanketta esiteltiin 1.10. Palvelut-työryhmän kokouksessa, jossa valittiin myös yhteistallennettavat esineet ennalta mietittyjen esine-ehdotusten pohjalta. Viidestä museosta koostuva Palvelut-työryhmä valitsi yhteistallennukseen yhdeksän esinettä: tuhkakupin, Konesillan vaa'an, Arabian kahvikupin lautasineen, 1930-luvun Siemens-puhelimen, valurautaisen ravintolapöydän, kisällinkirjan vuodelta 1846, Leijona-taskukellon, kellokorttilaitteen ja lihakirveen. Yhteistallennetut esineet ajoittuivat n. 1850-luvulta 1970-luvulle.

Mukaan valitut esineet edustivat palvelualojen esineistöä. Tästä huolimatta samanlaisia esineitä löytyi yhteistallennetuista esineistä vain yksi: Arabian kahvikuppi. Samanlainen esine löytyi kahdesta työryhmän museosta. Valituista esineistä, kisällinkirjaa lukuun ottamatta, kaikki yhteistallennettavat esineet kuuluivat teolliseen tuotantoon. Esineiden joukkoon valittiin myös yksi esine, jonka tiedettiin jo valintahetkellä edustavan esinetyyppiä, jolle ei löydy täysin vastaavaa esinettä muista museoista. Tällainen esine oli kisällinkirja, joka oli myös museolöytö. Tavoitteena oli testata, saadanko yhteistallennuksella esineelle lisätietoa ja jos saadaan, millaista. Kisällinkirjan yhteistallennuksen kautta keräämä lisäinformaatio jäi määrältään vaatimattomaksi. Esine sai lisätietoja yhdeltä museolta työryhmän sisältä. Ristiintallennuksia esineeseen ei tehty.

Näkökulmapohjainen yhteistallennus esimerkkien valossa

a) Samanlainen esine: Arabian kahvikuppi ja lautanen

Palvelut-työryhmän yhteistallennukseen valittujen esineiden joukosta löytyi yksi samanlainen esine: Svea Granlundin suunnittelema Arabian kahvikuppi + lautanen (RE-malli). Kuppeja valmistettiin vuosina 1948-1974 ja 1984-1992. Identtiset esineet ovat Hotelli- ja ravintolamuseon sekä Helsingin kaupunginmuseon kokoelmissa.

Vaikka kyseessä on saman valmistajan, sama RE-malli, eroavat esineet hieman mittojen ja merkintöjen osalta. Esineiden hankinta- ja käyttötiedot poikkeavat myös toisistaan: Arabian kahvikuppi ja lautanen ovat tulleet Hotelli- ja ravintolamuseoon Oulun Suomalaisen Klubin lahjoituksena. Arabian posliinitehtaan lopetettua oman tuotantonsa Helsingin kaupunginmuseon kokoelmiin saatiin laaja esimerkkikokoelma poistetusta, käyttämättömästä astiamallistosta.

Yhteistallennuksessa Arabian kahvikuppiparista nostettiin esille Oulun Suomalaisen Klubin, helsinkiläisen yritystoiminnan sekä työväenyhdistyksen ravintolan näkökulma. Esimerkiksi Työväenmuseo

Werstas valitsi kommenttiesineeksi Helsingin Työväenyhdistyksen ylläpitämän ravintolan Juttutuvan esineistöön kuuluneen kahvikupin.

Isompien paikkakuntien työväentaloissa toimivat kahvilat ja ravintolat tuottivat työväenyhdistyksille säännöllistä tuloa, ja pienemmilläkin paikkakunnilla työväentalojen juhlailtamissa puffetin kautta saatiin muuta toimintaa tukevaa rahaa. Kovin monella yhdistyksellä ei ollut kuitenkaan varaa hankkia omalla tunnuksella varustettuja astioita.

Myös Kymenlaakson museon ristiintallennuksessaan esille tuoma näkökulma oli Työväenmuseon kaltainen. Kymenlaakson museon kahvikuppi on ollut osa työväenyhdistyksen ravintolan astiastoa. *Kotka oli aikanaan vahvan työväenliikkeen aluetta, jota siis kuvastanee yhdistyksen tunnus kupissa. Työväenliikkeellä on ollut siinä määrin vahva rooli Kotkassa, että rajoitettu tallentaminen on perusteltua siitä huolimatta, että vaarana on päällekkäisyys työväenmuseo Werstaan kanssa. Työväenliikkeen vaikutus on edelleen havaittavissa Kotkassa, vaikkei Kotka olekaan enää kovin merkittävä teollisuuskaupunki.*

b) Kommentoiduimmat esineet: puhelin ja taskukello

Palvelut-työryhmässä puhelin keräsi ristiintallennusten myötä eniten kommentteja. Yhteistallennuslomakkeen yhteyteen lisäsi tietoja seitsemän museota: kolme työryhmän sisällä ja neljä ristiintallennuksen yhteydessä. Näkökulmat vaihtelivat hotelliesineistöstä, osuusliikkeiden sekä tehtaitten konttoreiden esineistöön. Minkä lisäksi puhelin edusti lankarullateollisuutta sekä kertoi merenkulusta ja sen turvallisuuden kannalta tärkeästä viestiyhteydestä.

Lustossa puhelin on kertomassa aikoinaan suomalaisittain keskeisestä metsäteollisuuden alasta, lankarullateollisuudesta. Samalla puhelin muistuttaa, että vaikka historiallisesta toiminnasta usein esitellään alaa hyvin edustavia lopputuotteita, puisia lankarullia tai työhön käytettyjä työkaluja, tarvittiin bisneksen pyörittämiseen myös muita, vähemmän ilmeisiä työvälineitä, kuten konttorissa käytettyjä puhelimia.

Kymenlaakson museon puhelin kuuluu Meriradiokokoelmaan. Meriradioasemat hoitivat yhteydenpitoa mantereen ja laivojen välillä ja yksi viidestä asemasta toimi Kotkassa. Kymenlaakson museon kokoelmiin on koottu joukko asemalla käytössä olleita laitteita ja huonekaluja. Puhelin kertoo merenkulun turvallisuuden kannalta tärkeästä viestiyhteydestä laivojen, meriradioasemien ja merivartioiden välillä. Kauppamerenkulku on tietysti Kotkan kannalta keskeinen tema, mutta Meriradiokokoelman näkökulma on oikeastaan valtakunnallinen. Se olisi sopinut paremmin esim. Suomen merimuseon kokoelmatavoitteisiin, mutta päätyi Kymenlaakson museoon sattumien summana.

Taskukello

Toinen Palvelut-työryhmässä aktiivisesti kommentoitu esine oli taskukello, jonka näkökulmat muodostuivat erityisesti esineen omistajuushistorian kautta.

Kymenlaakson museon kello kertoo seudun historiasta keisariperheen lomanviettopaikkana ja kuvastaa hovin ja rahvaan välistä tyypillistä vuorovaikutusta. Keisariperheen matkat olivat tietysti ensisijaisesti virkistystä varten, mutta niillä oli sivujuonteena myös hovin imagon kiillottaminen kansan keskuudessa ja eräs tapa oli jaella lahjoja avustavissa tehtävissä olleille. Kun suhteet olivat lämpimimmillään Aleksanteri III:n aikana seurattiin vierailuja hyvin tarkasti sanomalehdissä. Kellon kerrotaan olevan keisari Nikolai II:n lahja Toivo Nakarille. Toivo Nakari oli ajamassa liikkeelle sorsia kaislikosta keisarin Virolahdelle suuntautuneen sorsastusmatkan aikana.

Werstaan kommenttiesine on taskukello, jolla on selkeä yhteys työväenliikkeeseen. *Turun työväenyhdistys on tällä kellolla muistanut N.R. af Ursinia. Af Ursin toimi työväenyhdistyksen puheenjohtajana 1891-1900, eli aikana, jolloin sosialismi löi itsensä läpi työväenyhdistyksissä samalla kun Ursin itsekin ryhtyi sosialistiksi. Filosofian tohtori af Ursin oli itse alunperin nuorsuomalainen. Aatelissukunsa päämiehenä hän oli säätyvaltiopäivillä valtiopäiväedustajana. Sosialidemokraattisen puolueen kansanedustajaksi hänet valittiin 1. eduskuntavaaleissa 1907. Vuonna 1918 hän pakeni Neuvosto-Venäjälle josta palasi Suomeen v. 1922.*

Luston tallentama taskukello kuuluu Sven-Eric ja Eric Appelrothin kokoelmaan. Molemmat miehet, poika ja isä, ovat metsälalla tunnettuja, asiaansa intohimoisesti suhtautuneita metsäammattilaisia. Sven-Eric työskenteli Metsäntutkimuslaitoksessa erikoistutkijana ja tutki erityisesti metsätieteitä. Isä Ericillä puolestaan Eric Appelrothilla oli erityisen hyvät yhteydet ja yhteistyö muiden pohjoismaiden metsäväen kanssa. Luston kokoelmassa kello on juuri henkilöyhteytensä vuoksi.

Taskukellon näkökulmissa nousivat esille myös käyttäjä sekä tekijä.

Suomen Kellomuseolle taskukello edustaa tyypillisesti Suomessa 1900-luvulla käytettyjä kelloja. Kellot valmistettiin Sveitsissä suomalaisella nimellä, joka antoi niille kotimaisen leiman. Kellojen koneistot olivat mekaanisia ja maahantuoja osti haluamansa nimen kelloon valmistavalta tehtaalta tilausvaiheessa. Muuten ulkonäöltään samanlaisia kelloja myytiin eripuolilla Eurooppaa. Leijonakellot olivat kohtuuhintaisia ja laadultaan suhteellisen kestäviä, joten ne saavuttivat maineen pitkäikäisinä ja luotettavina ajannäyttäjinä. Leijona-kellojen maahantuoja oli vuodesta 1919 lähtien Oy Perkko, joka mainosti jo 1920-luvun mainoksissa Leijonan olevan Suomen käytetyin kello.

Helsingin kaupunginmuseon taskukellovuodelta 1780 kertoo Jacob Falckista (n. 1746-1816), joka on todennäköisesti ensimmäinen Helsingissä toiminut suomalaissyntyinen kelloseppä. Hän sai koulutuksensa Loviisassa Petter Elfströmin oppilaana. Kisälliksi Falck julistettiin 1770, minkä jälkeen hän työskenteli useita vuosia Tukholmassa Anders Callerströmin palveluksessa. Porvarinoikeudet Falck sai Helsingissä 3.8.1775.

c) Niukat kontekstiedot

Palvelut-työryhmässä yksi sekä kontekstiedoiltaan että näkökulmiltaan kiinnostavimmista esineitä oli tuhkakuppi. Kontekstiedot johdattivat lukijan mm. tuhkakupin suunnittelijan plagiointisyttöihin sekä tuhkakuppien keräilyyn ja niiden funktioon koriste-esineinä. Näkökulmat kertoivat mm.

osuusliikkeen hotelli-, ravintola- ja baaritoiminnasta, työterveyskysymyksistä sekä Karhulan lasitehtaan tuotevalikoimasta ja asiakkaista.

Yhteistallennus on aikaa vievää, mikäli esineen kontekstitiedot ovat niukat. Siihen kulutettu aika on kuitenkin perusteltua, kuten Työväenmuseo Werstaan esimerkki osoittaa:

Arjenhistoria.fi

Esinenumero:	tk_619
Nimi:	TUHKAKUPPI
Erityisnimi:	TUPAKKAMAINOS, "COLT-MIEHEN MAKUUN"
Asiasanat:	ammatit; edistysmielinen_osuustoiminta; kauppa-ala; säilytysastiat; säilytyskalusteet; säilytyslaatikot; säilytyspusit
Osat:	1-3
Valmistusaika:	1970-l
Mitat:	halkaisija 12,5 cm
Materiaalit:	pelti
Säilyttävä museo:	Työväenmuseo Werstas

Yhteistallennukseen viety informaatio

Sodanjälkeisten kahviloiden, baarien ja ravintoloiden asiakaspöydille kuului tuhkakuppi, joka 'paremmissa paikoissa' oli yleensä keraaminen, lasinen tai kiiltävä metallinen. Baarien ja keskiolutkuppiloiden pöydillä oli usein erilaisten tupakka- ja alkoholijuomien (esim. Cinzano, Koff)_mainostuhkakuppeja, joiden malli ja väri vaihtui tiuhaan. Suomalaista tupakkalainsäädäntöä ryhdyttiin kiristämään vuodesta 1976 lähtien. Mainoskielto astui voimaan 1.3.1978. Mainostuhkakuppi ajoittunee 1970-l. puolen välin tietämille ja näyttää käyttämättömältä. Samaa mallia on käytetty mainoskiellon jälkeenkin peittämällä tuotemerkki ja pohjan kuva. Vain mainoslause "Miehen makuun" voitiin jättää näkyviin. Alunperin mainoslause kuului "Colt - iskee miehen makuun", jonka aikakauden pikkupojat väänsivät muotoon "Colt - iskee miehen katuun". Tupakointia ravintoloissa rajoitettiin vuodesta 2000 lähtien ja täydellinen kielto astui voimaan 1.6.2007. Yhtenä tärkeänä tekijänä tupakoinnin vähentämiseksi anniskeluliikkeissä oli työntekijöiden terveyshaittojen ehkäiseminen, jota kautta tuhkakuppi liittyy työterveyskysymyksiin.

VI. Kaivosalan työryhmä

- 4 museota, 5 esinettä
- ristiintallennuksia: 1/5
- samanlaisia esineitä 1/5:kaivoskypärä

Esineiden valinta

Näkökulmapohjaista yhteistallennusta koskevaa hanketta esiteltiin kaivosalan työryhmälle sähköpostin välityksellä. Työryhmä sai ohjeet yhteistallennuksen tekoon kirjallisina. Hanketutkija teki yhdessä työryhmän kanssa lopulliset esinevalinnat, jotka pohjautuivat museoiden antamiin esineehdotuksiin. Valintakriteereinä oli, että kaikille työryhmän jäsenillä on vähintään yksi esine, jonka yhteyteen he voivat lisätä tietoja, oman luetteloimansa esineen lisäksi. Kaivosalan työryhmällä oli vaikeuksia löytää samanlaisia esineitä, joita olisi myös muissa työryhmän museokokoelmissa. Neljästä museosta koostuva työryhmä valitsi yhteistallennukseen viisi esinettä: lapion, kaivoskypärän, lotokan, kaivosporan ja vaskoolin. Yhteistallennettujen vanhimmat esineet ajoittuvat n. 1900-luvun alkupuolta 1980-luvulle.

Mukaan valitut esineet edustivat kaivosalan tyypillistä esineistöä. Viidestä esineestä yksi oli samanlainen. Kaivoskypärästä löytyi vastaava kappale kolmesta työryhmän museosta. Valituista esineistä kaikki, kotitekoista vaskoolia lukuun ottamatta, olivat teollisesti valmistettuja esineitä.

Näkökulmapohjainen yhteistallennus esimerkkien valossa

a) Samanlaiset esineet: kaivoskypärä

Kaivosalan työryhmässä ainoa identtinen esine viiden yhteistallennukseen valitun esineen joukossa oli kaivoskypärä. Samanlainen kaivoskypärä löytyi Tekniikan museon, Lohjan museon sekä Outokummun kaivostalon kokoelmista. Kaivoskypärään liitettiin yhteistallennuksessa kaivosteollisuuden näkökulma. Museokokoelmiin kaivoskypärät ovat tulleet lahjoitusten kautta. Kaivoskypärä on päätynyt näyttelyesineeksi kaikissa kolmessa museossa.

b) Kommentoiduin esine: lapio

Lapio oli kaivosalan työryhmän kommentoiduin esine, kun mukaan lasketaan ristiintallennukset. Yhteistallennuslomakkeen yhteyteen lisäsi tietoja kaksi museota työryhmän sisältä ja kaksi ryhmän ulkopuolelta. Esinettä tallennettiin mm. sekä näyttelyrekvisiitan että kehräämön näkökulmasta. Yhteentallennuksen yhteydessä nousivat esille lapioiden monipuoliset käyttötarkoitukset, joista nimettiin mm. Raittiusyhdistys Koiton perunakellarin lapio, Tirkkosen talon lämmittäjän hiililapio, jyvälapio, ojalapio, lumilapio, siunauslapio, puhdistuslapio ja yhden käden lapion, joka kertoo tarinaa kullankaivuusta ja kullankaivaja Olli Tikkasesta. Tikkanen on Köysiojan ensimmäinen

kullankaivaja ja kultamaiden viimeisiä sotaveteraaneja. Hän suunnitteli yhden käden lapion itselleen, siinä vaiheessa, kun hänen oikea kätensä murtui. Yhden käden lapio mahdollisti kullankaivuun jatkamisen loukkaantumisesta huolimatta.

Lisätietoja:

Näkökulmapohjaisen yhteistallennuksen testiaineisto on nähtävissä kokonaisuudessaan osoitteessa: piipunjuurella.fi/admin

Työryhmien käyttäjätunnukset ja salasanat:

Metsä: Tako2014, metsä1

Metalli:Tako2014meta, metalli1

Muovi: Tako2014muov, muovi1

Tekstiili: Tako2014teks, tekstiili1

Palvelut:Tako2014palv, palvelut1

Kaivos: Tako2014kaiv, kaivos1

Kansilehden kuvat:

Sankoruisku, Työväenmuseum Werstas, valokuvaaja Ahonen Leena

Kumisaapas, Työväenmuseum Werstas

Singer-ompelukone, Forssan museot, valokuvaaja Härmä Tanja

Kellokortti, Suomen kellomuseo

Vaskooli, Kultamuseo

Vaateripustin, Emil Aaltosen museo

Kaivoskypärä, Tekniikan museo

Taskumatti, Lohjan museo

Tuhkakuppi, Työväenmuseum Werstas, valokuvaaja Kestinen Kimmo

Huopikkaat, Suomen käsityön museo, valokuvaaja Hemmilä-Nurmi Anneli